

Kartläggning av
samverkansinterventioner
med syfte att motverka en
kriminell livsstil bland
unga

Du får gärna citera Socialstyrelsens texter om du uppger källan, exempelvis i utbildningsmaterial till självkostnadspris, men du får inte använda texterna i kommersiella sammanhang. Socialstyrelsen har ensamrätt att bestämma hur detta verk får användas, enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Även bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten, och du måste ha upphovsmannens tillstånd för att använda dem.

ISBN 978-91-87169-79-3
Artikelnr 2012-10-14

Publicerad www.socialstyrelsen.se, oktober 2012

Förord

Denna rapport är en kartläggning av det vetenskapligt publicerade underlaget om interventioner som är riktade till ungdomar som riskerar att utveckla en kriminell livsstil eller som vill hoppa av kriminella nätverk och som samtidigt bygger på samverkan.

Bakgrunden är att regeringen har gett Rikspolisstyrelsen i uppdrag att initiera en pilotverksamhet med sociala insatsgrupper för unga som riskerar att bli kriminella (Ju2011/1906/KRIM). Syftet med projektet är att motverka att unga människor utvecklar en kriminell livsstil och att underlätta avhopp från kriminella nätverk. På lokal nivå bildar socialtjänst, polis och skola sociala insatsgrupper, för att gemensamt arbeta med denna målgrupp.

Inom ramen för uppdraget har Socialstyrelsen tagit fram en vägledning som riktar sig till verksamma inom socialtjänst och andra aktörer, till exempel polis och skola, som samverkar inom ramen för de sociala insatsgrupperna.

Denna rapport kan ses som ett förarbete i form av ett kunskapsunderlag inför vägledningen. Rapporten riktar sig därför i första hand till beslutsfattare inom socialtjänsten och polisen på lokal nivå som vill få en överblick över existerande samverkansinterventioner för arbetet med ungdomar som begår brott.

Arbetet har genomförts av personal vid enheten för kunskapsöversikter. Julia Grosse har ansvarat för sammanställningen av kartläggningen, i nära samarbete med Rose-Marie Nylander. Informationsspecialisterna Åsa Elfving och Ann-Kristin Jonsson har tagit fram sökstrategier och genomfört sökningar i litteraturdatabaser. Även andra medarbetare på Socialstyrelsen samt representanter från Rikspolisstyrelsen och Brottsförebyggande rådet har bidragit med värdefulla synpunkter. Torbjörn Forkby från FoU i Väst/GR har expertgranskat underlaget. Jenny Rehnman, enhetschef för kunskapsöversikter, har funnits med som ett stöd under hela arbetet.

Jenny Rehnman

T.f. avdelningschef

Avdelningen för kunskapsstyrning

Innehåll

<i>Förord</i>	3
<i>Sammanfattning</i>	7
<i>Summary</i>	8
<i>Samverkan mot kriminellt beteende bland ungdomar</i>	9
Termer och begrepp	9
Kriminell livsstil	9
Kriminella grupperingar och gäng	10
Avhopp	10
Samverkan	11
Riskfaktorer och skyddande faktorer	11
Interventioner på olika nivåer	12
Effekter av interventioner mot ungdomsbrottslighet generellt	13
Vad utmärker effektiva interventioner?	13
Interventioner med terapeutisk grundidé	14
Interventioner som bygger på kontroll och tvång	16
<i>Genomförande av kartläggningen</i>	17
Inklusionskriterier för studierna i kartläggningen	17
<i>Beskrivning av interventionerna</i>	19
Inkluderade utvärderingar	19
Breda lokala insatser	21
Effektutvärderingar	21
Processutvärderingar	22
Utslussning och eftervård	24
Effektutvärderingar	24
Processutvärderingar	25
Skyddstillsyn eller frivårdsprogram på särskilt centrum	26
Skyddstillsyn eller frivårdsprogram utan särskild lokal	27
Effektutvärderingar	28
Processutvärderingar	29
Kombination av pedagogisk och annan individuell behandling	29
Avhoppprogram	30
Övriga program	31
<i>Sammanfattande slutsatser och diskussion</i>	32
Interventionernas effekt på återfall i brott	32
Återfall i brott generellt	32
Brottets allvarlighetsgrad eller andel våldsbrott	33
Brottsnivå	33
Upplevda möjligheter och hinder för samverkan	33

Ett långsiktigt helhetsgrepp på alla nivåer främjar samverkan	34
Otydliga roller, okunskap och kortsiktigt tänkande försvårar	34
Säker grund men det finns riskkällor	36
<i>Referenser</i>	38
<i>Bilaga 1. Genomförandet av kartläggningen</i>	45
Kriterier för urval av studier till kartläggningen	45
Litteratursökning	47
Granskning och urval av primärstudier	47
Stegvis sortering	48
<i>Bilaga 2. Genomsökta databaser</i>	49
<i>Bilaga 3. Exempel på sök-dokumentation i referensdatabaser</i>	51
<i>Bilaga 4. Exempel på sökdokumentation webbplatser</i>	54
<i>Bilaga 5. Flödesschema över urvalsprocessen av studierna</i>	58
<i>Bilaga 6. Inkluderade utvärderingar</i>	60

Sammanfattning

Syftet med denna systematiska kartläggning är att sammanställa och beskriva utvärderade interventioner som a) har som mål att förebygga att ungdomar och unga vuxna utvecklar en kriminell livsstil respektive att ge stöd till unga att lämna kriminella grupperingar och b) bygger på samverkan mellan olika välfärdsaktörer. Vi har även studerat närmare om sådana interventioner bidrar till det utfall interventionerna förväntas ge.

Vi har identifierat 57 studier som utvärderar sammantaget 40 interventioner i Norden, USA och Storbritannien. I första hand har vi inriktat oss på effektstudier, det vill säga studier som jämfört utfallet för den grupp som fått en intervention med en kontrollgrupp som inte fått denna intervention.

I brist på effektstudier av nordiska interventioner har vi även inkluderat en mindre andel processtudier som alltså inte ger information om interventionens betydelse för utfallet.

Interventionerna har vi kategoriserat i breda lokala satsningar, utslussning eller eftervård, skyddstillsyn eller frivårdsprogram, kombination av pedagogisk och annan individuell behandling, avhoppningsprogram och övriga interventioner som inte låtit sig kategoriseras enligt ovanstående.

Det finns inget säkert vetenskapligt stöd för att samverkansinterventioner skulle fungera bättre än ordinarie insatser. Eftersom vårt kunskapsunderlag baserar sig på omfattande sökningar och även granskats av relevanta experter är risken liten att vi missat viktiga studier om sådana interventioner. I en minoritet av effektstudierna verkar interventionen i fråga kunna minska återfall i brott, medan majoriteten av studierna inte kan visa på en sådan effekt, allra minst i de fall då vi jämför dessa interventioner med traditionella interventioner.

Nästan inga nordiska interventioner har studerats med avseende på deras effekter. Istället koncentrerar vi oss i rapporten på vad som lyfts fram som goda förutsättningar och hinder för samverkan. I flera av studierna framhåller utvärderarna följande aspekter som viktiga förutsättningar: inledande lokal problemanalys, interventionens förankring på samtliga nivåer i kommunen, integrering i befintliga strukturer, fungerande kommunikationsformer, god kunskap om varandras uppgifter och roller, arenor för regelbunden kontakt samt de olika aktörernas lokalkännedom. Hinder för samverkan uppges vara: bristande samordning med befintliga program och arbetsformer, brist på systematisk uppföljning, okunskap om varandras arbetssätt och otydligheter i rollerna samt aktörernas olika tolkningar av sekretesslagstiftningen.

Det finns en mängd nordiska initiativ till samverkansinterventioner mot ungas kriminalitet men vi vill understryka att det behövs fler studier som använder sig av kontrollgrupper för att få kunskap om vilken roll dessa interventioner spelar för att förhindra att unga begår brott.

Summary

The aim of this systematic survey is to compile and describe evaluated interventions a) aimed at preventing adolescents and young adults from adopting a criminal lifestyle, and/or supporting young people who wish to extricate themselves from criminal networks, and b) employing an interagency approach. We also studied in greater detail whether this kind of intervention produces the expected outcome.

We identified 57 studies which evaluated a total of 40 interventions in the Nordic countries, the United States, and Great Britain. We focused primarily on controlled studies (i.e. studies that compare the outcome for an intervention group with that of a control group).

As there was a scarcity of controlled studies of interventions from the Nordic countries, we have also included a smaller number of process studies, which do not provide information about the effect of the intervention.

The interventions have been categorized as broad local action initiatives, transitions from care or aftercare, probation or parole programmes, combinations of pedagogical and other individual treatment, knifing-off programs, and other interventions which could not be categorized in accordance the above-mentioned alternatives.

We have not found any clear scientific evidence indicating that interagency interventions work better than ordinary interventions. Since our survey data are the result of extensive searches, and have also been examined by experts in this field, there is little risk that we missed significant studies about these kinds of interventions. According to a minority of the controlled studies, the intervention in question seems to prevent recidivism. However, the majority of the studies could not establish the existence of such an effect, especially in those cases where we have compared interagency interventions to conventional ones.

As almost no Nordic interventions were evaluated as to their effects, we have concentrated in this report on what those studies identified as good conditions for, and obstacles to, interagency collaboration, respectively. In several studies, evaluators underscored the following as important conditions for this type of collaboration: initial analysis of local problems, support for the intervention on all levels in the municipality, integration with existing entities, efficient forms of communication, a good understanding of each other's tasks and roles, arenas at which to meet each other on a regular base, and the local knowledge of various stakeholders. Obstacles to collaboration reported included: a lack of coordination with existing programs and working methods, lack of systematic evaluation, ignorance of each other's working methods, vagueness as to the roles and finally, differing interpretations by the stakeholders of confidentiality law.

Although there are a host of different Nordic initiatives to promote interagency collaboration against juvenile delinquency, we wish to underscore the need for a greater number of controlled studies to increase our understanding of the role these interventions play in preventing young people from committing crimes.

Samverkan mot kriminellt beteende bland ungdomar

Regeringen har gett Rikspolisstyrelsen i uppdrag att initiera en pilotverksamhet med sociala insatsgrupper för unga människor som riskerar att bli kriminella (Ju2011/1906/KRIM). Det övergripande målet är att motverka att unga utvecklar en kriminell livsstil i allmänhet och ansluter sig till kriminella grupperingar i synnerhet samt att underlätta avhopp från kriminella grupperingar. Detta ska ske genom att sociala insatsgrupper bestående av socialtjänst, polis och skola bildas på lokal nivå för att gemensamt arbeta med denna grupp.

Parallellt med detta fick Socialstyrelsen även i uppdrag att ta fram en vägledning för professionella som ingår i de sociala insatsgruppernas arbete. De professionella kan vara verksamma inom socialtjänsten, som är huvudman för de sociala insatsgrupperna, men även inom andra organisationer, som polisen och skolan. Det kunskapsunderlag som denna kartläggning utgör ska betraktas som ett förarbete inför denna vägledning.

I denna systematiska kartläggning beskriver vi utvärderade interventioner som

- syftar till att förebygga att ungdomar och unga vuxna utvecklar en kriminell livsstil respektive att ge stöd till dem som vill hoppa av kriminella grupperingar
- bygger på samverkan mellan olika välfärdsaktörer.

Termer och begrepp

Termerna *unga* och *unga människor* används synonymt i rapporten. Begreppen ska betraktas som övergripande och kan mer specifikt innebära tonåringar, ungdomar eller unga vuxna i olika studier.

Vidare används termerna *intervention* och *program* synonymt.

Kriminell livsstil

Det är mycket vanligt med en viss kriminell aktivitet bland unga, särskilt tillsammans med jämnåriga. Oftast rör det sig om några enstaka tillfällen och relativt lindriga förseelser som snatteri och inte så kallade strategiska brott som är av betydligt allvarligare natur. I kriminologisk forskning tar man de förbrytelser som var huvudbrott när ungdomen lagfördes för första gången som underlag för att kategorisera ett brott som strategiskt. De tre ingångsbrott som i en svensk kontext bäst förutspår fortsatt brottslighet är rån, tillgrepp av motorfordon samt brott mot allmän verksamhet [1].

Även om kriminella aktiviteter under tonåren i de flesta fall inte utvecklas till någon vana eller omfattar strategiska brott, fortsätter dock en mindre grupp att begå brott och därmed etablera en kriminell livsstil [2, 3]. Det

finns inga etablerade definitioner av termen *kriminell livsstil* trots att den används flitigt exempelvis i utredningen [4] som ligger till grund för denna rapport. En möjlig definition är att en kriminell livsstil utmärker sig genom en allmän känsla av ansvarslöshet, en tendens att sätta den egna vinningen eller nöjet främst, respektlöshet gentemot andra människor och ett ständigt överskridande av samhällliga normer, lagar och regler [5]. De unga människor som ligger i riskzonen för att utveckla en sådan kriminell livsstil står i fokus för denna rapport.

Kriminella grupperingar och gäng

Ett centralt mål för de sociala insatsgruppernas arbete är att förhindra att unga människor involveras i *kriminella grupperingar och nätverk* eller *gäng* enligt *betänkandet från utredningen mot kriminella grupperingar* [4]. Att vara medlem i en kriminell gruppering kan vara en del i och ett tecken på att en ung person är på väg in i en kriminell livsstil. Unga som ingår i någon form av kriminellt nätverk begår nämligen betydligt fler brott än unga som inte kan knytas till ett sådant nätverk [6].

Man måste dock vara uppmärksam på att termen *gäng* har olika innebörd i ett amerikanskt jämfört med ett europeiskt sammanhang (för en utförligare diskussion, se t.ex [7]). När vi som författare till denna rapport talar om (gatu-)gäng i Sverige eller Norden avser vi en någorlunda beständig, gatuorienterad ungdomsgrupp vars gemensamma identitet åtminstone delvis kretsar kring kriminella handlingar, en definition som utvecklats och prövats empiriskt av forskarnätverket Eurogang [8]. I Sverige förekommer dock även ungdomsgäng vars kontaktytor inte enbart är begränsade till gatumiljön [7]. Jämfört med amerikanska gäng är medlemmarna i dessa europeiska gäng ofta yngre, våldsnivåerna är lägre (bland annat på grund av sämre tillgång till skjutvapen) och gängen har ofta en svagare koppling till ett visst geografiskt område [9].

Avhopp

Att lämna en kriminell livsstil kan vara förknippat med att lämna en kriminell gruppering eller ett kriminellt gäng, i enlighet med ovanstående resonemang. Denna process betecknas då som *avhopp*. Ett beslut att hoppa av kan fattas ganska spontant och plötsligt i en specifik situation. I sådana fall måste den som vill ge individen stöd ta till vara tillfället, för att hinna hjälpa honom eller henne vidare innan han eller hon ångrar sig. Men ett avhopp kan också vara följden av en längre tids reflektion [10]. Då minskar ofta individens kriminella beteende i takt med att andra sociala problem löses och slutligen upphör [11]. Merparten av forskningen handlar om den mer långvariga processen att sluta begå brott [12–14]. Det är exempelvis mycket vanligt att människor lämnar en kriminell livsstil genom viktiga händelser eller vändpunkter i livet, såsom att få ett arbete, bilda familj, lära känna nya vänner eller ha en religiös upplevelse [15]. I båda fallen kan den före detta kriminelle behöva skydd gentemot tidigare medbrottslingar eller medlemmar ur rivaliserande nätverk.

Att lämna en kriminell livsstil handlar när allt kommer omkring om att sluta begå brott, även när man inte har kopplingar till någon kriminell gruppering. I denna kartläggning talar vi därför om avhopp enbart i samband med interventioner som riktar sig till (före detta) gängmedlemmar. I övrigt håller vi oss till uttryck som att sluta begå brott eller att inte återfalla i brott.

Samverkan

Samverkan innebär aktiviteter där någon form av gräns överskrids, som sker kring något och som har ett syfte [16]. När vi talar om *samverkan* i denna rapport avser vi att minst två aktörer, exempelvis de sociala myndigheterna, polisen eller skolan, arbetar gemensamt för att förhindra att unga människor utvecklar en kriminell livsstil respektive för att underlätta avhopp från kriminella grupperingar. Detta kan ske i flera steg, som till exempel planering, genomförande och uppföljning.

Risikfaktorer och skyddande faktorer

Vissa omständigheter, så kallade riskfaktorer, ökar sannolikheten att en individ utvecklar en kriminell livsstil. Kriminologisk forskning visar att det i mångt och mycket är samma riskfaktorer som har betydelse för att individer blir involverade i gäng som för att de börjar med brott generellt [6]. De viktigaste riskfaktorerna som man kunnat urskilja med hjälp av metaanalyser internationellt är

- att växa upp med socialt eller ekonomiskt utsatta föräldrar
- att ha svaga sociala band
- att ha vänner och familj som är kriminella
- att ha en personlig läggning som kännetecknas av risktagande, impulsivitet och rastlöshet [17].

Dessa riskfaktorer verkar i stort sett även vara tillämpliga på svenska förhållanden [18]. Om flera riskfaktorer förekommer samtidigt ökar risken ytterligare, inte minst genom att dessa faktorer förstärker varandra [19].

Minst lika viktiga i sammanhanget är de skyddande faktorerna. Dessa kan minska risken för att eventuella kriminogena eller andra negativa förhållanden faktiskt slår igenom i individens beteende, det vill säga minska betydelsen av personliga riskfaktorer och riskförhållanden i hemmet. De skyddande faktorerna är god fysisk hälsa, hög intelligens, hög emotionell stabilitet, hög social kapacitet och hög psykisk energi. Men man måste komma ihåg att det sällan är enskilda skyddsfaktorer som minskar risken att ungdomar ägnar sig åt kriminella aktiviteter. Det rör sig i stället om mer komplexa processer som kan verka skyddande [20].

Grundtanken i interventioner mot unga människors brottsliga beteende är framför allt att motverka kända riskfaktorer. Till viss del försöker man dock också stärka de befintliga skyddsfaktorerna eller vända negativa mönster i de ungas närmiljö, familj, vänskrets och sociala färdigheter så att de blir mer konstruktiva [17].

Om man tidigare har blivit dömd för brott är det i sig en indikator på en förhöjd risk att fastna i ett varaktigt kriminellt beteende. Mot denna bakgrund kan vi förstå varför de studier som identifierats som relevanta i denna kartläggning har återfall i brott (till skillnad från brottslighet i sig) som utfallsmått.

Interventioner på olika nivåer

Det är vanligt att skilja mellan social och situationell prevention. Social prevention avser insatser som syftar till att förändra individers benägenhet att begå brott. Situationell prevention handlar snarare om insatser som ska förhindra tillfällena till brott och som inriktar sig på specifika brottstyper, ofta genom förändringar av den fysiska miljön. Denna rapport riktar in sig på social prevention.

Vidare kan man skilja mellan olika nivåer av förbyggande insatser utifrån målgrupp och angreppssätt. En indelning utifrån målgrupp är universell, selektiv och indikerad prevention [17, 21]. I den amerikanska vetenskapliga litteraturen talas det på motsvarande sätt ofta om prevention av, intervention mot och bekämpning av kriminella beteenden.

Den universella preventionen handlar om att förebygga på ett mycket generellt plan och riktar sig ofta inte till någon specifik grupp. I stället syftar insatserna till att främja kända skyddsfaktorer bland unga människor generellt, för att bidra till en bra uppväxt utan sociala problem. Det är vanligt med universella preventionsinsatser som riktar sig till barn, för att försöka motverka utagerande och antisocialt beteende som antas kunna vara ett förstadium till senare brottsligt beteende. Eftersom människor erbjuds sådana insatser utan en föregående bedömning av eventuella risker blir det lättare att undvika att vissa individer pekas ut och därmed oavsiktligt påverkas i negativ riktning. Däremot finns det inga säkra belägg för att dessa insatser skulle ha någon effekt på brottsligt beteende i vuxen ålder [22, 23].

Den selektiva preventionen avser insatser som riktar sig till specifika grupper som bedömts vara i riskzonen för att begå brottsliga handlingar. Här fokuserar man starkare på att motverka de faktorer som är kända för att öka risken att en individ anamma en kriminell livsstil, för att förhindra att individen inrättar sig liv efter antisociala mönster.

Den indikerade preventionen riktas mot specifika individer, som antingen bedöms ligga i riskzonen för kroniska beteendeproblem såsom kriminella handlingar eller redan har anammat en kriminell livsstil. Fokus i insatserna ligger därför på att vända en ogynnsam utveckling genom någon form av intervention [17, 24].

Särskilt vid den selektiva och indikerade preventionen riskerar man att stigmatisera en viss person eller vissa grupper, genom att ägna uppmärksamhet åt deras problem och därmed förvärra situationen [25, 26]. Detta har vi kunnat se exempel på i Sverige [7]. Därför är det viktigt att först göra en noggrann analys av den aktuella problembilden, för att sedan kunna ge eventuella insatser på rätt sätt och på rätt nivå. Många gånger handlar det också om att genomföra olika typer av insatser på olika nivåer samtidigt med lokalsamhällets samlade problematik för ögonen.

Denna rapport fokuserar på den selektiva och indikerade preventionen, det vill säga insatser som riktar sig till grupper och individer som är unga och bedöms ligga i riskzonen för att utveckla en kriminell livsstil eller som redan har etablerat en sådan.

Effekter av interventioner mot ungdomsbrottslighet generellt

Systematiska översikter och metaanalyser är två sätt att sammanställa och vikta effekter av olika metoder, såsom interventioner som ska förhindra brottsligt beteende. Sådana översiktsstudier är dock beroende av vissa former av grundstudier, som inte alltid finns tillgängliga. Det krävs att dessa så kallade effektutvärderingar har en forskningsdesign som gör att eventuella förändringar i utfallet i möjligaste mån kan föras tillbaka till själva interventionen och inte någon annan omständighet. En sådan förändring i utfallet kan till exempel vara att en viss andel tidigare brottslingar inte återfaller i brott inom en viss period.

Detta avsnitt handlar om resultaten av översiktsstudier. Vi lutar oss bland annat mot tre översikter som nästan uteslutande bygger på amerikanska studier: en storskalig och sammanvägd metaanalys [27], en systematisk sammanställning av översikter om effekter på återfall i kriminalitet bland ungdomar och unga vuxna [28, 29], samt en metaanalys av interventioner mot återfall i brott bland unga och vuxna som antingen består av olika insatser eller där flera aktörer samverkar [30]. Rapporten bygger dessutom på en metaanalys av effekter på återfall i brott som uteslutande bygger på europeiska studier och som inte heller avgränsar målgruppen åldersmässigt [31]. Till sist tar vi hänsyn till de utvärderingar av primärstudier av interventioner mot ungdomsbrottslighet som genomförts av gruppen kring Henrik Andershed [32]. I stort sett samtliga studier i rapporten gäller populationer som antingen enbart består av pojkar och män eller där manliga deltagare utgör majoriteten. De övergripande slutsatserna av översikterna är samstämmiga, så vi gör inte någon närmare distinktion mellan dessa.

När vi talar om att en intervention har effekt menar vi att interventionsgruppen begår (oftast återfaller i) brott i statistiskt signifikant lägre grad än kontrollgruppen. I regel är dock dessa effekter relativt små eller måttliga.

Vad utmärker effektiva interventioner?

Interventioner med en terapeutisk grundidé att förändra beteenden och tanke-mönster är generellt sett mer effektiva än sådana som bygger på kontroll och tvång. Denna grundläggande inriktning har långt större betydelse än exakt vilken typ av terapimetod man sedan tillämpar.

Interventioner med en terapeutisk inriktning som utgår från principerna om risk, behov och responsivitet är generellt sett mer effektiva än de som inte har en sådan inriktning. En intervention med denna inriktning innebär bland annat

- att man anpassar interventionens intensitet, mängd och längd till den unges individuella risknivå

- att man adresserar de specifika riskfaktorer som finns i just den aktuella unges liv
- att man väljer en insats som matchar den unges förmåga att tillgodogöra sig den [28].

I de fall interventionsprogram har visat sig fungera har de dessutom i hög grad följt programmets ursprungsidé. Värt att notera är att det är en hög grad av denna programtrohet som är avgörande i sammanhanget, och inte exempelvis intensitet.

När vi i denna rapport presenterar interventioner som generellt används mot ungdomskriminalitet använder vi en grov indelning av interventionstyper enligt Lipsey [27]. Dessa är dock inte ömsesidigt uteslutande utan ett och samma program kan falla in under olika kategorier. I anslutning till resultaten från översiktarna redogör vi även för de interventioner vars effekter utvärderats i en svensk kontext.

Interventioner med terapeutisk grundidé

Det finns fyra former av interventioner med en terapeutisk grundidé: rådgivning, färdighetsträning, samordnade insatser och reparativ rättvisa. Rådgivning och färdighetsträning är de vanligaste interventionstyperna och det är också de som har störst effekt för att motverka återfall i brott.

Rådgivning

Rådgivning rymmer många olika varianter. Det kan exempelvis handla om individuella rådgivningssamtal, gruppträffar, en särskilt kvalificerad kontaktperson (mentor) eller familjebaserade behandlingar. Gemensamma drag för många av programmen inom denna kategori är att man eftersträvar en förtroendefull relation mellan den unge (och eventuellt dennes nätverk) och behandlaren eller ”rådgivaren”. Olika former av samtal och övningar används för att påverka den unges känslor, tankar och beteenden.

Bland rådgivningsinterventionerna har rådgivning i grupp och en kontaktperson för den unge störst effekt på att motverka återfall i brott.

I Sverige har det genomförts effektstudier på två typer av familjebaserade insatser. Vid Multisystemisk terapi (MST) kunde man inte mäta någon effekt utöver ordinarie insatser [33]. Funktionell familjeterapi (FFT) utvärderades i två olika studier där båda visade på positiva effekter utöver ordinarie insatser, när det gäller att motverka återfall i brott [34, 35].

Färdighetsträning

I färdighetsträning försöker man att hjälpa den unge att träna prosociala färdigheter. Syftet är att ge henne eller honom ökad förmåga att kontrollera sina impulser och önskningsar, för att kunna fungera väl i olika sociala sammanhang. Färdighetsträningen sker med hjälp av pedagogik, övningar och incitament. Det kan handla om olika beteendeförändrande program, som främst bygger på att förstärka önskvärda beteenden, men också om regelrätt kognitiv beteendeterapi (KBT). Vidare rymmer denna programkategori träning av sociala färdigheter samt utbildnings- eller arbetsrelaterade insatser.

Vid sidan av rådgivningsprogrammen har alltså interventionerna i denna kategori störst effekt när det gäller att motverka återfall i brott. Mest effektiva är de program som syftar till att förändra beteendet samt KBT-program, medan utbildningsprogram är minst effektiva. Äventyrsprogram har enbart liten effekt när det gäller att motverka återfall i brott.

I Sverige har det genomförts en effektstudie på *Aggression Replacement Training* (ART), en variant av KBT som i denna studie kombinerades med beteendeanalys och teckenekonomi [36]. Enligt studien hade denna intervention ingen effekt; lika stor andel ungdomar i interventionsgruppen som i kontrollgruppen återföll i brottslighet.

Samordnade insatser

Samordnade insatser handlar inte om en specifik typ av intervention utan om en hel uppsättning av olika insatser. De samordnade insatserna kan gälla flera livsområden och ofta är flera aktörer involverade. Ibland ges i grunden mycket likartade insatser till samtliga deltagare. Ibland är de i stället individuellt anpassade, som i fallet med *case management* och vid interventioner där varje ungdom får en särskild koordinator. Case management innebär att insatser initieras och följs upp (kan jämföras med att ha en socialsekreterare i Sverige), medan en koordinator kan begränsa sig till att enbart remittera den unge till olika instanser som fortsättningsvis ska ge någon form av behandling.

Även samordnade insatser verkar ha en önskvärd effekt avseende återfall i brott när de ges till ungdomar utöver ordinarie insatser. Detta gäller särskilt om den samordnade insatsen också följs upp.

En av metaanalyserna som denna rapport bygger på handlar om just samordnade insatser till förövare oavsett ålder [30]. I denna närstudierade man de förändringsmekanismer man kunnat se i studier med en högkvalitativ studiedesign och positivt utfall. Följande element i olika kombinationer ingick i de interventioner som hade önskvärd effekt utöver ordinarie insatser när det gäller återfall i brott:

- någon form av individuellt anpassad holistisk ansats (jfr case management)
- lokalsamhällets delaktighet i planeringen av insatserna
- lokalsamhällets delaktighet i genomförandet av insatserna
- kunskapsutbyte mellan olika aktörer
- incitament för att få den unge att sluta att begå brott utgjorde en del av en större allsidig ansats.

Reparativ rättvisa

Interventioner som har inslag av reparativ rättvisa fokuserar på brottsoffrets behov att få upprättelse samt förövarens behov av att gottgöra en skada och på så sätt bli återupptagen i ett socialt sammanhang. Det kan röra sig om någon form av kompensation som riktar sig direkt till offret eller till samhället, till exempel att förövaren betalar skadestånd eller utför någon form av samhällstjänst eller ungdomstjänst. Men det kan också innebära att förö-

varen ber sitt offer eller dess anhöriga om förlåtelse och genom det bidrar till att hon eller han kan bearbeta händelsen. Denna insats kallas medling.

Medling har i metastudier av internationellt material visat sig ha endast en liten effekt när det gäller att motverka återfall i brott.

I en svensk studie visade sig dock medling ha en önskvärd effekt [37].

Interventioner som bygger på kontroll och tvång

Det finns tre former av interventioner som mer eller mindre bygger på kontroll och tvång: disciplinriktade insatser, avskräckande insatser och övervakning eller skyddstillsyn.

Disciplinriktade insatser

I disciplinriktade insatser utgår man från att man måste lära sig disciplin för att styra upp sitt liv och undvika frestelser såsom brott. För att uppnå detta förväntas ungdomarna utföra olika uppgifter enligt hårt strukturerade scheman, där underordning och anpassning står i fokus.

Det mest typiska i denna kategori är militärliknande program (*boot camps*).

Överlag verkar interventioner som inriktar sig på disciplin ge inga eller till och med negativa effekter på återfall i brott.

Avskräckande insatser

Avskräckande program bygger på att avskräcka den unge från att begå brott igen, genom att åskådliggöra konsekvenserna av kriminellt beteende. Prototypen för denna typ av intervention är studiebesök på fängelser där intagna berättar om de hemska villkoren där.

Avskräckande insatser tycks ha en liten eller rentav negativ effekt på återfall i kriminalitet.

Övervakning eller skyddstillsyn

Insatsen övervakning eller skyddstillsyn kan sägas ligga mellan de kontrollerande och terapeutiska interventionstyperna. Den bygger nämligen dels på övervakning som fokuserar på att upptäcka oönskade beteenden, dels på någon form av regelrätt behandling. Idén är att en nära kontakt med den unge gör det svårare för henne eller honom att begå brott. Samtidigt erbjuder man den unge ofta något rådgivningselement eller annan form av service.

Skyddstillsyn har i allmänhet en positiv effekt avseende återfall i brott. Dess effekt är dock mindre än de rent terapeutiska interventionernas.

Genomförande av kartläggningen

Detta projekt har genomförts som en systematisk kartläggning. Det vi har kartlagt är de publicerade vetenskapliga utvärderingarna av interventioner som har till syfte att antingen förebygga att unga människors utvecklar en kriminell livsstil eller ge stöd till unga som vill hoppa av kriminella grupperingar. Kartläggningen innebar en omfattande granskning av litteraturen på området, utifrån sökningar i referensdatabaser, handsökning och råd från experter. Samtliga referenser som vi påträffade i sökarbetet granskade vi utifrån sammanfattningarna (mer än 4 200 referenser). De publikationer som bedömdes vara potentiellt relevanta granskade vi sedan i fulltext (173 referenser).

När granskningen var avslutad återstod 67 referenser som redogjorde för 57 studier. Det fanns olika skäl till att vi exkluderade en referens i detta skede. I fallet med de internationella studierna var det vanligaste skälet att de byggde på en studiedesign utan kontrollgrupp. I fallet med de nordiska studierna uteslöt vi studierna antingen på grund av att det rörde sig om en annan typ av intervention eller att referensen inte var en regelrätt utvärdering eller studie. Av de studier som slutligen inkluderades och som därmed presenteras i denna rapport är 36 genomförda i USA eller Storbritannien och 21 i en nordisk kontext. I fortsättningen talar vi därför om internationella respektive nordiska utvärderingar. (För detaljer om hur kartläggningen genomfördes, se bilaga 1).

Inklusionskriterier för studierna i kartläggningen

Ett antal metodkriterier var vägledande för oss i urvalet av studier. De studier som ingår i kartläggningen uppfyller nedanstående kriterier.

Studiepopulation

Populationen består av tonåringar och unga vuxna som ligger i riskzonen för att utveckla en kriminell livsstil eller som vill hoppa av en kriminell gruppering.

Typ av intervention

Den studerade interventionens syfte är till exempel att förebygga kriminellt beteende, att hindra involvering i kriminella nätverk eller grupperingar eller att underlätta att hoppa av kriminella nätverk. Interventionen bygger dessutom på samverkan mellan olika aktörer som har välfärdsuppgifter såsom polisen, socialtjänsten, skolan som central element. Vidare är interventionen riktad direkt till den unge eller indirekt till verksamheter som har unga som målgrupp.

Utfallsmått

När det gäller internationella (icke-nordiska) utvärderingar av samverkan inkluderar vi studier som visar resultat för *primära utfallsmått* som avser kriminellt beteende. Beteendet mäts i antal brott, antal häktningar, återfallens karaktär och allvarlighetsgrad samt gänganknytning.

När det gäller nordiska utvärderingar av samverkan inkluderar vi även studier som tar fasta på *mer processinriktade utfall*. Ett exempel på detta kan vara personalens erfarenheter, som av dessa studiers författare beskrivs i termer av upplevda framgångsfaktorer och hinder för samverkan.

Studiedesign

När det gäller internationella utvärderingar har vi gjort avgränsningen att enbart inkludera kvantitativa utvärderingar där man har jämfört resultaten för en interventionsgrupp med resultaten för en kontrollgrupp.

När det gäller de nordiska utvärderingarna av samverkansmodeller har vi inte ställt motsvarande krav utan har även inkluderat kvalitativa studier och kvantitativa studier utan kontrollgrupp.

Övrigt

Vi har endast kunnat granska och därmed inkludera studier publicerade på svenska, norska, danska, engelska, tyska, franska, spanska och nederländska samt studier med engelsk sammanfattning. Samtliga studier är publicerade mellan 1990 och 2012.

Vi har inte genomfört någon grundlig kvalitetskontroll enligt något evidensgraderingssystem.

Beskrivning av interventionerna

Inkluderade utvärderingar

Sammanlagt 40 interventioner beskrivs i de 57 studierna i kartläggningen. Samtliga studier är utvärderingar av interventioner för att förebygga att ungdomar påbörjar en brottslig karriär eller för att ge ungdomar hjälp att lämna en brottslig bana. Interventionerna karakteriseras av att flera insatser används i samma intervention och/eller att flera aktörer är involverade i att planera eller genomföra interventionen. I samtliga fall genomförs interventionen helt eller delvis i lokalsamhället.

Sju av utvärderingarna har gjorts i Storbritannien, 29 i USA. Fem av dem har genomförts i Sverige, sex i Danmark och tio i Norge. Det svenska MVG-projektet (Motverka Våld och Gång) har studerats i både en effektutvärdering och två processutvärderingar.

Populationen i de olika studierna består enbart eller huvudsakligen av pojkar och män som tidigare begått brott. I de flesta fall, framför allt i de nordamerikanska studierna, består majoriteten av populationen av grupper som inte tillhör majoritetssamhället i landet. I USA handlar det främst om svarta och grupper som i huvudsak har sitt ursprung i Latinamerika. De olika undergrupperingarna kan tänkas representera andra aspekter utöver etnicitet, såsom kultur, religion eller socioekonomisk position. Eftersom denna typ av kategoriseringar är främmande i en svensk kontext återger vi i vår presentation enbart de beskrivningar som finns i originalstudierna.

Totalt identifierade vi 37 effektstudier. Effektstudier kan betraktas som mer eller mindre användbara när det gäller att uttala sig om eventuella effekter, beroende på hur väl deras upplägg minskar risken att andra faktorer än själva interventionen påverkar utfallet.

Utifrån hur interventionerna beskrivits i publikationerna har vi bedömt om de kan betraktas som väl implementerade eller mindre väl implementerade. Bedömningen har vi baserat på antingen författarnas egna kommentarer om programtrohet eller, i förekommande fall, hur mycket genomförandet verkar ha avvikit från programmets ursprungliga upplägg.

Effektstudierna i kartläggningen är designade på åtminstone tre olika sätt. I 13 av dem delades studiedeltagarna slumpvis in i interventions- och kontrollgrupp (*randomized controlled trial* – RCT). Detta anses vara den mest lämpliga studiedesignen för att kunna bedöma den eventuella effekten av en intervention. Fem utvärderingar använde i stället en så kallad kvasiexperimentell design där kontrollgruppen matchades med interventionsgruppen, utifrån både bakgrundsvariabler och kriminalitetsbelastning. Detta är den näst bästa lösningen. I 19 studier tillämpades en studiedesign med en kontrollgrupp som var helt omatchad med interventionsgruppen eller åtminstone utifrån populationens brottsliga bakgrund. Detta anses vara den svagaste studiedesignen när man vill kunna uttala sig om interventioners effektivitet.

Man kan väga samman studiedesignen med undersökningsgruppernas storlek. Det visar sig då att man i 18 studier studerade minst 100 individer i kombination med att man hade minst kvasiexperimentell design. Kombinationen stort antal studiedeltagare (minst 500) och randomisering gällde enbart tre studier.

Utfallet beskrivs på olika sätt i de olika effektstudierna. I de flesta av dem anges hur stor andel av personerna som återfaller i brott, oftast inom ett eller två år från att interventionen startades alternativt avslutades. Detta mäts genom registerdata för exempelvis anmälningar, häktningar eller arresteringar och domar eller genom självrapporterade uppgifter om illegala aktiviteter. Om det finns flera mått refererar vi i redovisningen till registeruppgifter. (Det är dock inte helt oproblematiskt att använda registrerad brottslighet som utfallsmått, eftersom brott kan ha begåtts utan att de anmälts eller beivrats.) Vidare anges ibland andra brottsrelaterade uppgifter såsom typer av brott som har begåtts eller hur brottsnivån har förändrats, det vill säga antalet brott per individ. Ibland finns även uppgifter om brottslighetens förändring i ett visst geografiskt område.

Bland de nordiska studierna mäter enbart sex studier förändringen av brottsligheten på individnivå före och efter interventionen. Nästan alla dessa studier saknar dock kontrollgrupp. För det mesta saknas uppgifter rörande brottslighet helt. Därför redovisar vi i stället det som, antingen av medarbetarna i projekten eller av utvärderarna, har upplevts som bra förutsättningar respektive som hinder för samverkan.

Vi har klassificerat interventionerna enligt följande kategorier:

- breda lokala satsningar (10 internationella och 12 nordiska studier)
- utslussning eller eftervård (9 internationella effektstudier, 1 nordisk effektstudie och 4 nordiska processinriktade studier)
- skyddstillsyn eller frivårdsprogram på särskilt centrum (5 internationella studier)
- skyddstillsyn eller frivårdsprogram utan specifik lokal (7 internationella och 3 nordiska studier)
- kombination av pedagogisk och annan individuell behandling (3 internationella studier)
- avhoppprogram (1 nordisk studie)
- övrigt (2 internationella studier som inte passar in i övriga kategorier).

Det är viktigt att komma ihåg att rättssystemen när det gäller unga lagöverträdare skiljer sig åt mellan de nordiska länderna å ena sidan och USA och Storbritannien å andra sidan. Den särbehandling av unga som förekommer i de nordiska länderna är inte självklar i andra delar av världen. I de studier som ingår i översikten finns således både deltagare som får program som en del av en påföljd och andra som får program som en insats (utan påföljd).

I det här kapitlet redovisas studierna enbart deskriptivt. Alla gånger går det inte att se någon tydlig skillnad mellan hur en viss intervention är tänkt att se ut och vad som sedan faktiskt görs. Eventuella skillnader avser statistiskt signifikanta skillnader. De utvärderingar som ingår i kartläggningen finns i referenslistan i slutet av rapporten samt i tabellform i bilaga 6.

Breda lokala insatser

Olika individer i ett samhälle kan ha kommit olika långt i sin utveckling mot en kriminell livsstil. Detta kräver interventioner på olika nivå, något som breda lokala insatser mot ungdomsgång tar fasta på. Denna typ av bred intervention utgörs av en kombination av universella och selektiva insatser och utgår från ett helhetstänkande i förhållande till lokalsamhället som ofta är mycket segregerat och socialt utsatt. Breda lokala insatser kännetecknas av att

- fokus riktas mot att ungdomar är medlemmar i gäng eller riskerar att bli det
- arbetet sker både riktat till enskilda individer och grupper som rör sig i ett avgränsat geografiskt område, varför det också finns inslag av situationella preventionsåtgärder som hög polisenärvaro
- man utgår från en kartläggning av områdets specifika problem
- uppsökande arbete utgör en central del av insatsen
- man kombinerar prevention (t.ex. förhindra involvering i gäng), intervention (t.ex. hjälpa ungdomar till sysselsättning) och bekämpning (t.ex. informell övervakning och att omhänderta individer som är centrala i styret av brottsligheten)
- typiska aktörer är de sociala myndigheterna, polis och rättväsendet samt frivilligorganisationer
- man använder sig av koordinatörer i den mån programmet riktar sig mot specifika individer
- ungdomarna får hjälp med utbildning, sysselsättning, missbruk och strukturerad fritid.

Effektutvärderingar

Nästan samtliga breda lokala insatser som vi har hittat effektutvärderingar av har samma förebild: *Comprehensive Community-Wide Gang Program* (CCWA), också kallad Spergelmodellen. Den utvecklades ursprungligen i Chicago i USA och har varit i bruk sedan början av 1990-talet [38–41]. Programmet har testats i olika varianter på flera platser i USA [42–46] och även i Storbritannien [47, 48]. De brittiska programmen innehåller dessutom element av reparativ rättvisa och offerstöd.

Resultaten av effektutvärderingarna som ingår i kartläggningen redovisas i tabell 1.

Tabell 1. Översikt över effektutvärderingar av program av typen breda lokala gänginsatser

Programnamn	Land	Storlek/design/typ av KG	God implementering	Skillnader i återfall överlag	Skillnader i allvarlighetsgrad eller våldsbrott	Skillnader i brottnivå
CCWA (Bloomington)	USA	M/O/utan	Nej	Inga	Inga	-
CCWA (Little Village, Chicago)	USA	M/O/utan	Ja	Inga	IG	-
CCWA (Mesa)	USA	M/O/utan	Ja	IG	Inga	-
CCWA (Riverside)	USA	M/O/utan	Ja	Inga	Inga	-
CCWA (San Antonio)	USA	M/O/utan	Nej	Inga	IG	-
CCWA (Tucson)	USA	M/O/utan	Nej	Inga	Inga	-
Gang Intervention through targeted outreach (GITTO)	USA	M/O/utan	Ja	Inga	-	-
Gang Prevention through targeted outreach (GPTTO)	USA	M/O/utan	Ja	Inga	-	-
Project 180 for Gang Offenders	UK	L/O/utan	Ja	IG	Inga	Inga
Community Initiative to Reduce Violence (CIRV)	UK	S/O/utan	Ja	IG	IG	-

Storlek: Småskaligt (L) < 100 studiedeltagare, Mellanstort (M) 100–499 studiedeltagare, Storskaligt (S) >500 studiedeltagare

Design: Omatchad kontrollgrupp (O), Kvasiexperimentell (Kv), Randomiserad (RCT)

Behandling av kontrollgruppen: utan intervention (utan) eller med ordinarie intervention (TAU)

Implementering: Väl implementerat (ja) eller mindre väl implementerat (nej)

Utfall: Bättre utfall för interventionsgruppen (IG) eller kontrollgruppen (KG)

Tre av de tio studierna (CCWA Mesa, Project 180 och CIRV) visade på minskat återfall för interventionsgruppen. I sju studier har man dessutom jämfört förändringen av brottsligheten på områdesnivå med ett kontrollområde. I tre av dessa (CCWA Little Village, CCWA Mesa och CIRV) har man kunnat konstatera en större minskning i interventionsområdet.

Sammantaget finns det således enbart svagt stöd för att breda lokala satsningar mot ungdomsbrottslighet och särskilt mot gäng fungerar bättre än ordinarie insatser eller inga insatser alls och då också bara under förutsättningen att programmen är väl implementerade, det vill säga väl genomförda.

Processutvärderingar

I Sverige, Danmark och Norge är det ofta kommuner eller stadsdelar som ansvarar för interventionen, och frivilligorganisationer kan vara involverade framför allt i att leverera tjänsterna. Detta skiljer sig från de interventioner som genomförts utanför Norden, där aktörer från såväl den offentliga sektorn som det civila samhället kan stå för regin. Dessutom utgår de nordiska

programmen ofta tydligt från en organisationsstruktur som bygger på en strategisk och en operativ nivå, även om detaljerna kan variera.

I Norden har det inte genomförts några effektutvärderingar av breda lokala insatser, utan enbart processutvärderingar. Två av studierna har genomförts i Sverige: en om Ung och Trygg-satsningen i Göteborg [24] och en om Fem Fokus-arbetet i Malmö [49]. En studie har genomförts i Danmark och övriga nio i Norge.

Flera av de program som vi betecknar som breda lokala satsningar utgår från den danska strukturen SSP där socialtjänst, skola och polis samarbetar. I både en intervention i Danmark (ett preventions- och integrationsprojekt i en stadsdel i Köpenhamn) [50] och tre norska interventioner [51–53] är specifika gäng i fokus. I två av dessa norska program rör det sig mer konkret om problem med främlingsfientliga ungdomsgrupper.

Den mest etablerade och utvärderade modellen är annars SLT i Norden, *Samordning av Lokale, forebyggende Tiltak*. Programmet drivs av KRÅD (den norska motsvarigheten till svenska Brottsförebyggande rådet). SLT är främst en koordineringsmodell där polis, skola och stadsdelsförvaltning ska samarbeta som tre likvärdiga parter. Fem studier utvärderar SLT-modellen i fem olika städer [54, 55], en utvärdering betraktar projektet på nationell nivå [56].

Även om det finns en viss osäkerhet i de uppgifter som avser förändringar i brottsligheten beskrivs de insatser som var riktade mot specifika gäng som framgångsrika, i bemärkelsen att antalet aktiva gängmedlemmar uppskattas ha minskat alternativt att brottsnivån i området har sjunkit.

I utvärderingarna beskriver man två framgångsfaktorer. För det första de olika aktörernas sammantagna lokalkännedom. Den fungerade som en stor tillgång för att kunna genomföra en helhetlig kartläggning av problemläget och att utarbeta passande delinsatser. För det andra det breda ideologiarbete som bedrevs på orter som haft stora problem med främlingsfientlighet, inte minst när man till viss del också lyckades mobilisera lokalbefolkningen.

I utvärderingarna framkommer också ett antal problem. I vissa fall kunde insatsen stärka ett befintligt samarbete, men det kunde också vara svårt att införliva satsningen i befintliga program och arbetsformer. Där upplevde aktörerna ofta otydligheten i rollfördelning och mandat som ett problem. Det förekom också oenigheter om vilka aktörers resurser som skulle användas. Ett återkommande problem för samverkan i samband med SLT verkar vara att programmet helst ska följa en modell med tre nivåer (chefs nivå, verksamhetsledarnivå och utförarnivå) samtidigt som en sådan inte är kompatibel med de flesta kommunernas organisation med två administrativa nivåer (styrvå och utförarnivå).

Vissa aktörer såsom missbruksenheten, psykiatrien eller skolan inkluderades inte i samverkan i den utsträckning som man funnit nödvändigt. I utvärderingarna beskriver man samtidigt nackdelar med för stora samverkansgrupper som kan bli tungrodda och där risken ökar att information sprids till obehöriga. I flera utvärderingar beskrivs det också som problematiskt att socialtjänstens hantering av sekretesslagstiftningen upplevdes som alltför restriktiv av övriga aktörer. Ibland kunde olika möjligheter att lämna upplysningar uppfattas som bristande vilja, vilket skapade irritation och hindrade samverkan. Denna problematik kan tänkas delvis hänga samman med

de frekvent omskrivna bristerna i kommunikationen, dels mellan samverkansaktörerna, dels utåt.

Återkommande i utvärderingarna är också rapporter om brister i den skriftliga dokumentationen av arbetet och i den generella uppföljningen av projekten. Dessa brister gör att information är knuten till vissa personer och försvårar en systematisk kunskapsutveckling.

Fokus i en del projekt kom i praktiken att ligga mer på primärpreventiva insatser. Därför hände det på vissa ställen att de äldre ungdomarna hamnade i skymundan. Det hade även att göra med att olika aktörer ansvarar för olika åldersgrupper och att dessa aktörer lyder under olika huvudmän, såsom motsvarande kommun, landsting eller stat.

Utslussning och eftervård

Målgruppen för utslussningsinterventioner är vanligtvis unga i övre tonåren eller unga vuxna som vårdats på slutan anstalt (ofta för grova våldsbrott). Det övergripande målet med interventionen är att den unge ska kunna leva ett vanligt liv i samhället igen. Således kan han eller hon få hjälp med allt från bostad, hälsa och missbruksproblem till utbildning och sysselsättning. Typiska drag i programmen är

- att en stegvis utslussning sker, allteftersom den unge bedöms göra framsteg i att kunna fungera väl i sociala sammanhang och avstå från kriminella aktiviteter
- att delar av interventionen utförs på institution, delar i frihet
- att det ingår individuella handlingsplaner och någon form av samordnare, ofta från hemkommunen eller åtminstone utanför kriminalvården

Effektutvärderingar

Av de tio utslussningsprogram som har effektutvärderats är samtliga utom ett hämtade från USA, där minderåriga kan dömas till frihetsberövande straff i fängelser avsedda för vuxna lagöverträdare. Det tionde programmet, svenska Motverka Våld och Gång – MVG, påbörjades på SiS-institutioner för att sedan fortsätta i hemkommunen [57]. Det speciella med det programmet var att kommuner fick vårdavgiften för att placera ungdomar subventionerad.

Huvudansvaret för utslussning och eftervård ligger i regel inom kriminalvården eller frivården och hos olika lokala aktörer. Bland annat kan föreningar, såsom religiösa organisationer, kopplas in stegvis när det gäller sådana interventioner [58–60]. Enbart Target Re-entry-programmet planeras och utförs dock i regi av en non-profitorganisation, Boys and Girls Clubs of America [61].

Tabell 2. Översikt över effektutvärderingar av program av typen utslussning och eftervård

Programnamn	Land	Storlek/design/typ av KG	God implementering	Skillnader i återfall överlag	Skillnader i allvarlighetsgrad eller våldsbrott	Skillnader i brottnivå
Boston Reentry Initiative	USA	M/Kv/utan	Ja	IG	IG	-
Serious and Violent Offender Reentry Initiative (SVORI)	USA	M/O/TAU	Ja	IG	-	-
BGCA Targeted Reentry (Alaska)	USA	M/O/utan	Nej	KG	Inga	-
BGCA Targeted Reentry (Arkansas)	USA	M/O/utan	Nej	Inga	Inga	-
BGCA Targeted Reentry (Wisconsin)	USA	M/O/utan	Nej	Inga	Inga	-
Violent Juvenile Offender Program (Boston)	USA	L/RC T/TA U	Ja	Inga	Inga	Inga
Violent Juvenile Offender Program (Detroit)	USA	L/RC T/TA U	Ja	Inga	Inga	Inga
Violent Juvenile Offender Program (Memphis)	USA	L/RC T/TA U	Nej	Inga	Inga	Inga
Violent Juvenile Offender Program (Newark)	USA	L/RC T/TA U	Nej	Inga	Inga	Inga
Motverka Våld och Gång (MVG)	Sverige	M/Kv/TAU	Nej	Inga	Inga	-

Storlek: Liten (L) < 100 studiedeltagare, Mellanstort (M) 100–499 studiedeltagare, Stor (S) >500 studiedeltagare

Design: Ommatchad kontrollgrupp (O), Kvasiexperimentell (Kv), Randomiserad (RCT)

Behandling av kontrollgruppen: utan intervention (utan) eller med ordinarie intervention (TAU)

Implementering: Väl implementerat (ja) eller mindre väl implementerat (nej)

Utfall: Bättre utfall för interventionsgruppen (IG) eller kontrollgruppen (KG)

Endast i två amerikanska program hade interventionsgruppen lägre återfall i brott än kontrollgruppen. När det gäller de övriga programmen kunde man inte se några skillnader alls mellan jämförelse- och kontrollgrupp. I ett fall återföll interventionsgruppen i brott till och med i högre grad än kontrollgruppen. Samtidigt måste man komma ihåg att programmen i flera studier sågs ha blivit dåligt implementerade.

Processutvärderingar

Förutom den nyss nämnda effektstudien av MVG [57] har utslussningsprogram i Norden enbart studerats i form av processutvärderingar. MVG har dock även granskats i två processutvärderingar [62, 63]. I de flesta fall ska de berörda myndigheterna samarbeta även utan detta program, men interventionen syftar till att förstärka dessa samverkansstrukturer. I regel är motsvarigheten till socialtjänsten från hemkommunen involverad. Svenska So-KrAmi är ett samarbete mellan kriminalvården, socialtjänsten och dåvarande Arbetsmarknadsinstitutet (Ami, motsvarande arbetsförmedlingens

rehabiliteringsgren i dag). SoKrAmi riktar sig till unga klienter som redan befinner sig i kriminalvården [64]. I en av de danska interventionerna rör det sig snarare om en ram för samverkan mellan sociala myndigheter och kriminalvården eller frivården och interventionen kan ske både inom öppenvården och på institution [65]. Även danska Fyns- och Århusprojekten är samarbeten mellan kriminalvården och sociala myndigheter i bred bemärkelse [66]. Flera av de nordiska programmen tycks inte ha blivit särskilt väl implementerade.

I projekten uppfattade de professionella det som positivt (i bemärkelsen avlastande) att man fick extra resurser för att förstärka framför allt socialtjänstens arbete. I de fall projekten inte medförde särskilda resurser fanns det omvänt en rädsla för kostnadsövertäring från socialtjänstens sida på grund av deras yttersta ansvar. De gånger handläggarna på olika myndigheter hade tätare kommunikation med varandra bidrog det till ett konstruktivt samarbete och innebar även större tydlighet gentemot klienterna.

Utöver problem med implementeringen utgjorde den bitvis bristande förankringen hos kommunerna ett hinder för samverkan. Även här upplevdes otydligheter i rollfördelningen som ett problem. Bland annat kunde det upplevas som ett dilemma att behandla klienter samtidigt som man skyddar samhället mot brott. Men det kunde också handla om vad olika nivåer hade för uppgifter ifall man hade en organisation med sådana nivåer. Den extra administration som följde med projektet var betungande, ansåg flera aktörer framför allt i MVG-programmet. I flera utvärderingar uttrycks också att man inte systematiskt tog till vara de kunskaper som genomförandet av programmen genererade.

Skyddstillsyn eller frivårdsprogram på särskilt centrum

Skyddstillsyn eller frivårdsprogram på särskilt centrum är program där det finns inslag av övervakning i bemärkelsen att deltagarna måste infinna sig på en viss plats vid fasta tider. Interventionen kännetecknas i övrigt av

- samlokalisering av olika aktörer från kriminalvården, polisen, de sociala myndigheterna och psykiatrin
- inledande gruppbehandling på centret för att i ett senare skede ge ungdomarna möjlighet att i större utsträckning ägna sig åt utbildning eller arbete utanför centret
- skräddarsydda handlingsplaner
- brett stöd med bostad, utbildning och arbete samt för att upphöra med missbruk
- stöd även till föräldrar.

Många gånger finns det även inslag av motivationsarbete och reparativ rättvisa. *Repeat Offender Prevention Program* försöker dessutom aktivt motverka gängmedlemskap [67].

Vi har enbart kunnat identifiera interventioner som genomförts i Storbritannien [68] och USA [67, 69–73]. En översikt över interventionerna presenteras i tabell 3.

Tabell 3. Översikt över effektutvärderingar av program av typen skyddstillsyn eller frivårdsprogram på särskilt centrum

Programnamn	Land	Storlek/design/typ av KG	God implementering	Skillnader i återfall överlag	Skillnader i allvarlighetsgrad eller våldsbrott	Skillnader i brottnivå
CueTen	UK	M/O/utan	Nej	Inga	Inga	-
Freagarrach	UK	M/O/utan	Ja	Inga	Inga	-
Juvenile Justice Center	USA	S/RC T/TA U	Ja	KG	-	-
Repeat Offender Prevention Program	USA	M/RC T/TA U	Ja	Inga	-	-
South Oxnard Challenge Project	USA	S/RC T/TA U	Ja	Inga	Inga	-

Storlek: Småskaligt (L) < 100 studiedeltagare, Mellanstort (M) 100–499 studiedeltagare, Storskaligt (S) >500 studiedeltagare

Design: Ommatchad kontrollgrupp (O), Kvasiexperimentell (Kv), Randomiserad (RCT)

Behandling av kontrollgruppen: utan intervention (utan) eller med ordinarie intervention (TAU)

Implementering: Väl implementerat (ja) eller mindre väl implementerat (nej)

Utfall: Bättre utfall för interventionsgruppen (IG) eller kontrollgruppen (KG)

Utvärderingarna visar att skyddstillsyn eller frivårdsprogram på särskilda centrum inte har någon eller eventuellt till och med negativ effekt när det gäller att motverka återfall i brott.

Skyddstillsyn eller frivårdsprogram utan särskild lokal

Denna interventionstyp liknar i mångt och mycket skyddstillsyn eller frivårdsprogram på särskilt centrum. Men vid dessa interventioner samlokaliseras inte insatserna på något tydligt sätt, även om det kan finnas element av gruppbehandling som anordnas centralt av projektledningen. Insatserna innehåller också en kombination av övervakning och behandling, och till den här typen av intervention döms man. Vidare utmärker sig denna interventionstyp genom att man

- arbetar med individuella handlingsplaner och koordinator eller case management
- involverar familjen
- ofta erbjuder hjälp med juridiska frågor i samband med domen
- erbjuder breda hjälpinsatser som kan gälla boende, utbildning, psykisk hälsa, missbruk, utbildning och sysselsättning.

Effektutvärderingar

De flesta effektutvärderingarna av skyddstillsyn eller frivårdsprogram utan särskild lokal kommer från USA [74–77]. *Intensive Surveillance and Supervision Programme* (ISSP) tillämpas på flera ställen i Storbritannien [78–80] och liknar det svenska förslaget om ungdomsövervakning. Programmet utgör en förstärkning av samverkansstrukturen *Youth Offending Teams* (YOT) i kommunen. Resultaten från effektutvärderingarna presenteras i tabell 4.

Tabell 4. Översikt över effektutvärderingar av program av typen skyddstillsyn/frivårdsprogram utan särskild lokal

Programnamn	Land	Storlek/design/typ av KG	God implementering	Skillnader i återfall överlag	Skillnader i allvarlighetsgrad eller våldsbrott	Skillnader i brottnivå
Breaking the Cycle	USA	M/O/utan	Ja	IG	-	IG
Community Treatment Project (San Francisco Unit)	USA	S/RCT/TAU	Ja	Inga	Inga	-
Community Treatment Project (Valley Unit)	USA	S/RCT/TAU	Ja	Inga	Inga	-
Connections	USA	M/O/TAU	Ja	IG	IG	-
ISSP (Kent)	UK	M/RCT/TAU	Ja	Inga	-	Inga
ISSP (olika platser i England och Wales)	UK	S/Kv/TAU	Ja	KG	Inga	Inga
Juvenile Delinquency Task Force Implementation Committee	USA	M/RCT/TAU	Ja	Inga	-	Inga

Storlek: Småskaligt (L) < 100 studiedeltagare, Mellanstort (M) 100–499 studiedeltagare, Storskaligt (S) >500 studiedeltagare

Design: Ommatchad kontrollgrupp (O), Kvasiexperimentell (Kv), Randomiserad (RCT)

Behandling av kontrollgruppen: utan intervention (utan) eller med ordinarie intervention (TAU)

Implementering: Väl implementerat (ja) eller mindre väl implementerat (nej)

Utfall: Bättre utfall för interventionsgruppen (IG) eller kontrollgruppen (KG)

Resultaten från effektutvärderingarna ger inget entydigt svar för denna typ av intervention. Två mellanstora studier med mindre lämplig studiedesign pekar på att interventionerna ger positiva resultat när det gäller återfall i brott, medan en stor studie med något bättre studiedesign visar att en sådan intervention också kan ha motsatt effekt.

Processutvärderingar

Samtliga studier som genomförts av interventionstypen skyddstillsyn eller frivårdsprogram utan särskilt centrum i Norden är processutvärderingar. Det finns inga utvärderingar av svenska samverkansprogram, utan det är en dansk och två norska interventioner som utvärderats i sammantaget tre studier.

Den danska interventionen *det tværsektorielle samråd* är snarare beteckningen på en samverkansprocess mellan socialtjänst, skola och polis. Där involveras även åklagarmyndighet och kriminalvården i syfte att skynda på processen mellan häktning och dom [81]. I vissa fall resulterar det i individuella handlingsplaner som sedan förankras hos åklagarmyndigheten för att få till stånd en åtalsunderlåtelse eller villkorlig dom.

De båda norska programmen använder sig av en blandning av olika insatser, till exempel multisystemisk terapi (MST), och involverar utöver missbruksvården även psykiatri [82, 83]. En del av interventionen kan fungera som verkställande av påföljder.

Även om alla tre studierna konstaterar att majoriteten av ungdomarna inte återföll i brott, åtminstone under tiden då utvärderingarna pågick och detta registrerades, kan vi inte veta om detta beror på programmen.

Överlag bedömer utvärderarna att interventionerna bidrog till bra beslutsunderlag i samband med besluten om påföljd och fortsatt behandling, tack vare en bättre kommunikation kring ungdomens villkor samt möjligheten att agera snabbt. Personalen upplevde även att man bättre kunnat följa upp ungdomarna. De upplevde också att resurserna användes effektivt och att aktörerna delade samma helhetssyn.

Ungdomarna själva gav programmen bra betyg, inte minst på grund av att de känt sig delaktiga i sin behandling. Även deras psykiska välbefinnande tycktes ha förbättrats.

Att de olika aktörerna kunde tolka sekretesslagstiftningen olika kunde utgöra ett hinder för effektiva möten där nödvändig information skulle delas och förpliktande beslut fattas. De olika myndigheternas olika ekonomiska ramvillkor upplevdes också som ett hinder. Vidare fanns det oklarheter kring de olika aktörers roller. Det upplevdes också som otydligt vilka konsekvenser ett eventuellt brott av kontraktet eller handlingsplaner från ungdomens sida skulle få för honom eller henne.

Kombination av pedagogisk och annan individuell behandling

Vi har granskat effektutvärderingarna av tre amerikanska interventioner som består av två faser [84–87].

- Fas 1: Ungdomarna bor tillsammans på en avskild ort där man arbetar med äventyrspedagogik eller någon annan form av pedagogisk ansats.
- Fas 2: Eftervård i lokalsamhället.

Dessa tre interventioner har även ett inslag av kognitiv beteendeterapi och träning av sociala färdigheter. Dessutom involverar de familjen.

Tabell 5. Översikt över effektutvärderingar av program av typen kombination av pedagogisk och annan individuell behandling

Programnamn	Land	Storlek/design/typ av KG	God implementering	Skillnader i återfall överlag	Skillnader i allvarlighetsgrad eller våldsbrott	Skillnader i brottnivå
Nokomis Challenge Program	USA	M/Kv/TAU	Ja	Inga	Inga	-
Project Explore	USA	L/RC T/TAU	Ja	Inga	-	-
Turning Point Re-thinking Violence Program (TRPV)	USA	L/O/TAU	Ja	IG	-	-

Storlek: Småskaligt (L) om < 100 studiedeltagare, Mellanstort (M) om 100–499 studiedeltagare, Storskaligt (S) om >500 studiedeltagare

Design: Omatchad kontrollgrupp (O), Kvasiexperimentell (Kv), Randomiserad (RCT)

Behandling av kontrollgruppen: utan intervention (utan) eller med ordinarie intervention (TAU)

Implementering: Väl implementerat (ja) eller mindre väl implementerat (nej)

Utfall: Bättre utfall för interventionsgruppen (IG) eller kontrollgruppen (KG)

Det verkar finnas ett mycket svagt stöd för denna typ av intervention: två av tre program visade inte några skillnader alls mellan interventions- och kontrollgrupp. Det tredje programmet visade visserligen skillnader, men kan inte betraktas som särskilt tillförlitligt med tanke på antalet studiedeltagare och studiedesignen.

Avhoppprogram

Vi har enbart kunnat identifiera en enda utvärdering av ett uttalat avhoppprogram, det vill säga där målgruppen redan befinner sig i någon form av kriminellt nätverk och önskar att få hjälp att lämna det. Det rör sig om det svenska Exit-programmet, som riktar sig till ungdomar som har anknytning till vit makt-miljön och är motiverade att lämna dessa sammanhang [88, 89]. Programmet ger direkt stöd till de unga, inte minst i form av skydd mot de tidigare vännerna i gänget. Utöver det utbildar man och ger råd till personal inom olika typer av verksamheter samt till föräldrar. Det finns inga givna behandlingsinsatser utan det rör sig först och främst om samtalsserier. Vidare försöker man att hjälpa ungdomen att bygga upp ett mer prosocialt nätverk.

I Sverige bedrivs Exit-programmet i den ideella föreningen Fryshusets regi. Fryshuset knyter vid behov till sig andra verksamheter som kan behövas för rehabiliteringen. Exempelvis kan man ordna jourboende i samarbete med socialtjänsten för unga som utsätts för hot. Behandlarna är både personer som tidigare själva varit en del av vit makt-rörelsen och professionella som inte har sådan bakgrund.

Exit tillhandahåller utbildning och rådgivning till skolpersonal, socialtjänsten, vården, kriminalvården, polisen och försvaret. Det har även uppstått föräldragrupper som fått stöd, även om de inte ingår som en del av den ordinarie verksamheten.

I utvärderingen framkommer att programmet har hög legitimitet hos de unga, föräldrarna och andra samverkansaktörer. Blandningen av avhoppare och professionella sägs minska utsattheten för avhoppare, och den underlättar samtidigt samarbetet med andra aktörer. Programmet beskrivs som mycket engagerat tack vare eldsjälarna. Samtidigt kan detta också innebära en brist på kompetens, när det gäller att bedöma behandlingsbehov och i fråga om generell professionalitet. Ytterligare en brist är osäkerheten i finansieringen, som uppges försvåra både eventuella samarbeten med andra aktörer och marknadsföringen.

Övriga program

I kartläggningen inkluderade vi även effektutvärderingar av två interventioner som inte går att kategorisera under övriga interventionstyper.

Amerikanska *Back-on-Track* är ett program som äger rum efter skolan och som bygger bland annat på informell samhällstjänst i närsamhället [90]. En rad behandlingsinsatser ges i grupp, kring sociala färdigheter och attityder, utagerande beteende, självkänsla, stresshantering och missbruk. Det andra programmet innebär att multisystemisk terapi (MST) utförs som en förstärkt insats inom ramen för den befintliga samverkansstrukturen *Youth Offending Teams* (YOT) [91]. YOT ingår i brittiska kommuners linjeverk-samhet och kan liknas vid sociala insatsgrupper. Båda programmen involverar ungdomarnas familjer.

Tabell 6. Översikt över effektutvärderingar av program som inte kunnat delas in i andra kategorier

Programnamn	Land	Storlek/design /typ av KG	God implementering	Skillnader i återfall överlag	Skillnader i allvarlighetsgrad våldsbrott	Skillnader i brottsnivå
Back-on-Track	USA	L/Kv/TAU	Ja	IG	IG	-
Multisystemisk terapi (MST) inom ramen för Youth Offending Teams (YOT)	UK	M/RC T/TA U	Ja	Inga	IG	-

Storlek: Småskaligt (L) < 100 studiedeltagare, Mellanstort (M) 100–499 studiedeltagare, Storskaligt (S) >500 studiedeltagare

Design: Omatchad kontrollgrupp (O), Kvasiexperimentell (Kv), Randomiserad (RCT)

Behandling av kontrollgruppen: utan intervention (utan) eller med ordinarie intervention (TAU)

Implementering: Väl implementerad (ja) eller mindre väl implementerad (nej)

Utfall: Bättre utfall för interventionsgruppen (IG) eller kontrollgruppen (KG)

Utvärderingen av Back-on-Track visar på skillnader mellan interventions- och kontrollgrupp både när det gäller återfall överlag och när det gäller våldsbrott. Dock rör det sig enbart om en liten studie.

MST verkar inte fungera mer effektivt än de reguljära insatser som ges inom ramen för YOT när det gäller brottslighet överlag. Men interventionen visade sig ge önskvärda resultat när det gäller återfall i våldsbrott.

Sammanfattande slutsatser och diskussion

Syftet med denna kartläggning var att sammanställa och beskriva utvärderade samverkansinterventioner som syftar till att förebygga att unga utvecklar en kriminell livsstil respektive ge de unga stöd att lämna kriminella grupperingar. I vårt arbete ingick dock inte att värdera studiernas vetenskapliga tillförlitlighet.

I detta kapitel sammanfattar vi kartläggningens slutsatser för att sedan diskutera kort hur dessa slutsatser kan tolkas.

När det gäller de internationella studierna har vi i första hand intresserat oss för interventionernas effekt på kriminaliteten. När det gäller de nordiska studierna har framför allt utvärderingen av samverkan stått i fokus.

Interventionernas effekt på återfall i brott

Överlag verkar det snarare vara ett undantag att de studerade interventionerna leder till skillnader när det gäller kriminalitet mellan interventionsgruppen och kontrollgruppen. I de fall det funnits skillnader har kontrollgruppen dessutom i regel inte fått någon insats alls. Det är därför inte möjligt att med hjälp av det här underlaget lyfta fram någon enskild samverkansintervention eller någon typ av samverkansintervention som effektiv.

Återfall i brott generellt

I endast nio av 37 effektstudier (varav tre avsåg våldsbrottslighet) visade det sig att interventionsgruppen återföll i brott i lägre grad än kontrollgruppen, vilket alltså innebär att interventionen motverkade att de unga utvecklade en kriminell livsstil respektive hjälpte dem att lämna kriminella grupperingar. I majoriteten av studierna (22 av 37, eller 77 %) återföll dock interventionsgruppen i samma utsträckning som kontrollgruppen. I tre fall återföll interventionsgruppen till och med i större utsträckning än kontrollgruppen. I de flesta fall genomfördes studierna enbart i liten skala och utan randomisering eller matchning av kontrollgruppen.

I 27 studier undersökte man i vilken utsträckning interventionsgruppen hade minskat allvarlighetsgraden i de brott de återföll i efter interventionen eller i vilken utsträckning de återföll i grova brott utöver annan brottslighet. I sju av dessa studier (26 %) kunde man se en minskning av allvarlighetsgraden alternativt färre som återföll i grova brott jämfört med kontrollgruppen.

Nio studier studerade också i vilken utsträckning brottsnivån per individ sjunkit, det vill säga antalet brott som begicks av de unga som fått interventionen. Enbart en studie kunde se att brottsnivån hade minskat i förhållande

till kontrollgruppen, medan man i övriga studier inte såg någon skillnad mellan grupperna.

Enbart två studier som hade minst 100 studiedeltagare i kombination med minst en kvasiexperimentell design kunde visa på att deltagarna i interventionsgruppen återföll i brott i mindre utsträckning jämfört med den grupp som inte fick någon insats alls. Den ena interventionen var brittiska *Community Initiative to Reduce Violence* som tillhör typen breda lokala insatser. I utvärderingen studerade man specifikt våldsbrottslighet. Den andra interventionen var *Boston Reentry Initiative* som är en utslussningsinsats.

I 14 av de studier som inte var alltför små och hade en bättre studiedesign visade man däremot att interventionen inte gav någon effekt utöver ordinarie insats. Två sådana studier pekade till och med på att interventionsgruppen återföll i brott i högre grad än kontrollgruppen som fått ordinarie insatser.

Om vi bara ser till de studier som är både storskaliga och randomiserade visade två av dem inte på några skillnader mellan interventions- och kontrollgrupp när det gäller återfall i brott utöver ordinarie insatser. I en studie visade det sig till och med att den grupp som fått ordinarie insatser klarade sig bättre än interventionsgruppen.

Brottets allvarlighetsgrad eller andel våldsbrott

När vi ser till allvarlighetsgraden i brotten eller andelen grova brott som våldsbrott kunde man se en förbättring i förhållande till kontrollgruppen i endast tre av de 14 studier som mätte detta och som tillhörde de bättre utifrån storlek och studiedesign. Två av dessa var de större studierna där interventionen även visade sig kunna minska återfall i brott överlag. Den tredje interventionen med en sådan effekt på allvarlighetsgraden i återfallsbrotten var *Connections*, ett övervakningsprogram i lokalsamhället.

Ingen av de interventioner som undersöktes i studier som är både storskaliga och randomiserade visade sig bidra till några skillnader mellan interventions- och kontrollgrupp när det gäller brottslighetens allvarlighetsgrad.

Brottsnivå

Om vi går till brottsnivån i bemärkelsen antal brott och ser på de interventioner som behandlades i de sju studier som tillhörde de bättre utifrån storlek och studiedesign, så ser vi att ingen av dem gav någon effekt. Det fanns inga storskaliga randomiserade studier som mätte detta utfall.

Upplevda möjligheter och hinder för samverkan

När det gäller samverkan vill vi lyfta fram några av de möjligheter och hinder som återkommande nämns i olika utvärderingar, oftast de mer kvalitativt inriktade. Dessa resultat består av de uppfattningar som projektmedarbetarna gett uttryck för och de analyser som utvärderarna gjort. Man måste dock komma ihåg att det som upplevs som positivt eller negativt är svårt att värdera objektivt. Man bör också tänka på att om en faktor upplevs kunna främja samverkan, så innebär det att frånvaron av den kan utgöra ett hinder

för en lyckad samverkan. På motsvarande sätt kan aktörerna se det som en främjande faktor när en omständighet som upplevs som hinder för samverkan saknas.

Ett långsiktigt helhetsgrepp på alla nivåer främjar samverkan

En viktig förutsättning för att etablera fungerande samverkansstrukturer är en förankring av detta arbetssätt hos politikerna i lokalsamhället samt på högsta tjänstemannanivå. Däremot krävs det inte alla gånger särskilt avsatta resurser för att genomföra sådana samverkansprojekt. Finansiellt stöd från lokalt, regionalt eller statligt håll kan å ena sidan ge legitimitet åt ett projekt, men kan också hindra aktörer att hitta egna lösningar utifrån befintliga förutsättningar respektive att utveckla sin linjeverksamhet. Emellertid lyfter man i utvärderingarna fram vikten av ett helhetligt tankesätt i lokalsamhället, som också återspeglar sig i en effektiv resursfördelning mellan de olika aktörer som ska ägna sig åt att motverka kriminella beteenden bland ungdomar.

Många utvärderingar understryker vikten av att använda sig av befintliga strukturer för att implementera samverkansformer mot ungdomskriminalitet. Men det förekommer även fall där projektformen i sig verkar kunna bidra till ett projekts upplevda framgång. Däremot kan det vara svårt att använda sig av program vars grundstruktur inte är kompatibel med hur övriga verksamheter är organiserade i en kommun. Bristande samordning med befintliga program och arbetsformer kan då upplevas som ett hinder för samverkan.

Många program har skapat naturliga arenor, exempelvis i form av regelbundna möten eller till och med samlokalisering, för att underlätta ett informations- och kunskapsutbyte mellan de olika samverkansparterna. Likväl varnas på andra ställen för risken att skapa en för betungande byråkratisk överbyggnad. En sådan kan nämligen hindra de korta beslutsvägar som brukar upplevas som gynnsamma för samverkansprojekten.

Vidare är det av stor vikt att samverkansprojektet har personal på operativ nivå som har god lokalkännedom och förmår skapa kontakt med målgruppen och andra i närmiljön, såsom föräldrar, vissa etniska grupper och föreningar. Detta är viktigt inte minst för att skapa legitimitet och förtroende. Det kan också vara en fördel att aktivt involvera dessa olika grupper, samtidigt som det inte får ske på bekostnad av att man använder sig av de professionellas kompetens.

Oavsett hur man organiserar åtgärden lyfts långsiktighet fram som en framgångsfaktor. Om möjligt brukar det därför vara en fördel om det finns en viss kontinuitet i personalstyrkan, men utan att man gör sig helt beroende av några enskilda eldsjälar.

Otydliga roller, okunskap och kortsiktigt tänkande försvårar

Betydande hinder för att uppnå fungerande samverkansstrukturer kan utgöras av bristande kontroller av att programmet genomförs på det sätt det var tänkt. Att man inte systematiskt följer upp det man genomfört för att dra lärdomar för den långsiktiga verksamhetsplaneringen utgör ett närbesläktat

problem. Detta kan yttra sig i otillräcklig dokumentation som försvårar för respektive aktör att se vad andra medverkande i programmet har gjort. Inte heller är programledningen alltid intresserad av att ta till vara de erfarenheter andra kommuner har gjort med interventionen.

Även inom den aktuella verksamheten underlättar det om de olika samverkansparterna kommunicerar horisontellt och vertikalt med varandra. Kommunikationen kan bidra till att de olika aktörerna får kunskap om varandras uppgifter och arbetssätt, vilket leder till mindre risker för otydliga roller. Oklarheter i rollfördelningen kan annars bidra till att olika tjänstemän upplever varandra som konkurrenter eller helt enkelt tappar engagemanget för den gemensamma uppgiften.

Kommunikationen kräver dock en balansgång. Å ena sidan är det bra att involvera alla nödvändiga aktörer för att lösa komplexa problem. Å andra sidan kan för stora grupper leda till en större tröghet och risk för att information kring enskilda klienter sprids i onödan.

När det gäller arbetssätt betonar författarna till de olika utvärderingarna vikten av en inledande kartläggning av problembilden i den aktuella kommunen eller stadsdelen, för att kunna utveckla en skraddarsydd lösningsstrategi på ett övergripande plan. I kartläggningen ingår också att inventera behovet av lämplig kompetens.

Som problematiskt identifieras också att man ibland utesluter vissa aktörer från samverkansprojektet. Typiskt sett handlar det om att psykiatrin, skolan eller missbruksenheter involveras i otillräcklig omfattning. Många gånger verkar det bero på att det var mer krävande att aktivt bjuda in dessa aktörer än andra, varför man inte prioriterade detta.

Det arbetssätt som mest förenar samverkansprojekten är att de utvecklar individuellt anpassade handlingsplaner för varje enskild klient. Ibland formuleras dessa handlingsplaner i form av kontrakt. Ett problem kan dock vara att det är oklart vad som händer när den unge inte följer den plan som man kommit överens om.

I vissa utvärderingar, men i långt ifrån alla, talas det om att olika aktörer kan ha olika förståelse av vad sekretessregleringarna innebär, och att detta kan upplevas som ett hinder för samverkan. Men det lyfts också fram flera exempel på att man har hittat kreativa lösningar för att hantera sekretesskraven inom ramen för den rådande lagstiftningen. Lösningarna baseras på att man inom projektet har god kunskap om lagstiftningen inklusive om aktuella undantagsbestämmelser. Utifrån sådana kunskaper har också flera projekt kunnat hitta kreativa lösningar såsom avidentifiering och rutiner för att inhämta samtycken.

Ett problem som dyker upp i utvärderingarna har inte så mycket med själva samverkan att göra, utan snarare med att programidén inte alla gånger stämmer överens med hur man i praktiken vill genomföra eller så småningom har genomfört interventionen, i fråga om programmets fokus. En alltför strikt avgränsning av målgruppen kan medföra att vissa relaterade grupper utesluts. Exempelvis kan barn och unga vuxna som har en liknande problembild som målgruppen utestängas från insatser, om de åldersmässigt ligger precis under eller över den definierade åldern. Utöver att vissa personer inte faller in i fördefinierade kategorier kan en sådan hantering handla om att man i projekten upplever de yngre som mer lättillgängliga och enkla

att arbeta med, varför man utesluter äldre ungdomar. Omvänt upplevs det ibland att insatser som riktas till äldre ungdomar minskar brottsligheten mer påtagligt, vilket resulterar i att man väljer att arbeta med dem och därmed bortser från grupper som inte fullt ut hunnit utveckla en kriminell livsstil.

Säker grund men det finns riskkällor

Risken är liten att vi missat några studier som skulle påverka våra slutsatser, eftersom vårt sökarbete i form av databassökning, webbsökning, handsökning och kontakt med experter har varit så omfattande.

En aspekt som dock skulle kunna ha viss betydelse för det sammantagna resultatet är att interventioner som införlivats i linjeverksamheten sällan utvärderas i samma utsträckning som program som genomförs i projektform [92]. Detta för med sig att man eventuellt missar effektiva interventioner som inte (längre) studeras, eftersom de anses fungera tillräckligt väl.

Därtill kommer att även om några interventioner verkar kunna bidra till att förhindra återfall i brott följer de flesta studierna ungdomarna under relativt kort tid efter att de avslutats. Oftast genomförs eftermätningen enbart efter ett till två år. Detta gör det omöjligt att uttala sig om de mer långsiktiga effekterna av interventionerna.

Vidare finns ett problem med att utvärdera interventioner som bygger på samverkan, som ligger i just denna methods natur: det är svårt att få kunskap om huruvida alla element i en viss intervention behövs och vilka delar som har mer eller mindre betydelse [30].

Utöver det att själva interventionerna kanske inte fungerar som avsett, kan det finnas en rad andra bidragande förklaringar till utvärderingarnas resultat. Exempelvis måste man komma ihåg att de studier som visar på effekter av interventionen ju jämför med kontrollgrupper som inte fått någon insats alls. Däremot jämför man i flera av de studier som visar på interventionens ineffektivitet utfall med en kontrollgrupps som tagit del av ordinarie insatser (*treatment as usual* – TAU) som kan fungera relativt väl.

Det kan finnas en förklaring till att det inte finns fler studier som utvärderar brottsförebyggande interventioner med strikta studiedesigner, som till exempel randomiserade studier (RCT). Många gånger handlar det om de etiska problemen med att undanhålla insatser till en grupp med mycket dåliga prognoser att komma till rätta med sina svårigheter [79].

Det är givetvis centralt att ta hänsyn till olika interventioners sociala kontext. Även i Sverige förekommer numera lösa grupperingar av personer som vuxit upp tillsammans i samma bostadsområde samt konstellationer som bygger på familj eller släkt som kan betraktas som regelrätta kriminella gäng. Även skottlossning har blivit vanligare i de tre svenska storstäderna [93]. Likväl kan europeiska och därmed även svenska kriminella ungdomsgäng inte direkt jämföras med amerikanska gäng, framför allt inte när det gäller våldsnivån, tillgången till skjutvapen och benägenheten att dominera avgränsade geografiska områden [9, 94]. Vi vet dessutom att de välfärdsstatliga förutsättningarna skiljer sig väldigt mycket mellan USA och Sverige, men även mellan Storbritannien och Sverige. Det är därför inte självklart att ett arbetssätt som fungerar under de förutsättningar som råder i ett sammanhang också kommer att göra det i en annan kontext. Denna omstän-

dighet kräver att man är varsam när man vill bedöma generaliserbarheten av resultaten.

Förutom en svensk studie [57] har samtliga effektstudier av samverkansinterventioner genomförts i Storbritannien och framför allt i USA. Således uppstår ett dilemma när vi ska välja vilken typ av intervention som passar bäst i Sverige. Å ena sidan har vi interventioner som är utvärderade i syfte att säga något om deras effektivitet i att motverka kriminalitet, men som genomförts i en helt annan social och kulturell kontext. Å andra sidan har vi interventioner vars kontext ligger nära den svenska, men där vi inte vet så mycket om hur väl de fungerar.

Så även om de kvalitativa utvärderingarna visar sätt att förbättra förutsättningarna för att samverka kring unga som begår brott, efterlyser Socialstyrelsen fler väl genomförda kontrollerade studier av nordiska samverkansinterventioner mot ungas brottsliga beteende, för att kunna uttala sig om deras eventuella effekter.

Referenser

1. Granath, S, Westlund, O. Strategiska brott bland unga på 00-talet. Stockholm: Brottsförebyggande rådet; 2011.
2. Moffitt, TE. Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*. 1993; 100(4):674–701.
3. Stattin, H, Kerr, M, Bergman, LR. On the utility of Moffitt's typology trajectories in long-term perspective. *European Journal of Criminology*. 2010; 7(6):521–45.
4. SOU 2010:15: Kriminella grupperingar: motverka rekrytering och underlätta avhopp: betänkande. Stockholm: Fritze.
5. Walters, GD. The criminal lifestyle: patterns of serious criminal conduct. Newbury Park, Calif.: Sage Publications; 1990.
6. Thornberry, TP. Membership in Youth Gangs & Involvement in Serious & Violent Offending. I: Loeber, R, Farrington, DP, Red. *Serious & Violent Juvenile Offenders: Risk Factors & Successful Interventions*. London: Sage; 1998.
7. Forkby, T, Liljeholm Hansson, S. Kampen för att bli någon: bilder av förorten och riskfyllda utvecklingsvägar i Göteborg. Göteborg: FoU i Väst; 2011.
8. Decker, SH, Weerman, FM, Red. *European street gangs and troublesome youth groups*. Lanham, Md.: AltaMira Press; 2005.
9. Klein, MW, Maxson, CL. *Street gang patterns and policies*. Oxford: Oxford University Press; 2006.
10. Laub, JH, Sampson, RJ, Tonry, M. Understanding desistance from crime. I: Tonry M, Red. *Crime & Justice: A Review of Research*. Chicago: The University of Chicago Press; 2001.
11. Kurlychek, MC, Bushway, SD, Brame, R. Long-Term Crime Desistance and Recidivism Patterns-Evidence from the Essex County Convicted Felon Study. *Criminology*. 2012; 50(1):71–103.
12. Mischkowitz, R. *Kriminelle Karrieren und ihr Abbruch: empirische Ergebnisse einer kriminologischen Langzeituntersuchung als Beitrag zur "Age-crime debate"* Bonn: Forum Verlag Godesberg; 1993.
13. Iselin, A-MR, Mulvey, EP, Loughran, TA, Chung, HL, Schubert, CA. A Longitudinal Examination of Serious Adolescent Offenders' Perceptions of Chances for Success and Engagement in Behaviors Accomplishing Goals. *Journal of abnormal child psychology*, 2012; 40(2):237-49.
14. Savolainen, J. Work, Family and Criminal Desistance: Adult Social Bonds in a Nordic Welfare State. *British Journal of Criminology*. 2009; 49(3):285–304.

15. Sampson, RJ, Laub, JH. *Crime in the making: pathways and turning points through life*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press; 1993.
16. Lindberg, K. *Samverkan*. Malmö: Liber; 2009.
17. Farrington, DP, Welsh, B. *Saving children from a life of crime: early risk factors and effective interventions*. New York: Oxford University Press; 2007.
18. Ring, J. Riskfaktorer och brott. I: Flyghed J, Estrada F, Red. *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. Lund: Studentlitteratur; 2007.
19. Howell, JC, Egley, A, Jr. Moving risk factors into developmental theories of gang membership. *Youth Violence and Juvenile Justice*. 2005; 3(4):334–54.
20. Stattin, H. Om protektiva faktorer. I: Söderholm Carpelan K, Runquist W, Red. *Ung med tung social problematik: hur kan vi förstå, förutsäga och planera för framtida behandling?* Stockholm: Statens institutionsstyrelse; 2002.
21. Ferrer-Wreder, L, Andershed, A-K. *Framgångsrika preventionsprogram för barn och unga: en forskningsöversikt*. Stockholm: Gothia; 2005.
22. Fisher, H, Montgomery, P, Gardner, F. *Cognitive-behavioural interventions for preventing youth gang involvement for children and young people (7–16)*. Oxford: The Campbell Collaboration; 2008.
23. Fisher, H, Montgomery, P, Gardner, F. *Opportunities provision for preventing youth gang involvement for children and young people (7–16)*. Oxford: The Campbell Collaboration; 2008.
24. Forkby, T. *Gängrelaterat ungdomsarbete. Utvärdering av Ung och Trygg i Göteborg*. Göteborg: FoU i Väst/GR; 2008.
25. Becker, HS. *Outsiders: studies in the sociology of deviance*. New York: Free Press; 1963.
26. Lemert, EM. *Social pathology: a systematic approach to the theory of sociopathic behavior*. New York: McGraw-Hill; 1951.
27. Lipsey, MW. The Primary Factors that Characterize Effective Interventions with Juvenile Offenders: A Meta-Analytic Overview. *Victims & Offenders*. 2009; 4(2):124–47.
28. Söderholm Carpelan, K, Andershed, A-K, Andershed, H, Bränström L, Nyström, M, Ahlgren T. *Insatser för unga lagöverträdare: en systematisk sammanställning av översikter om effekter på återfall i kriminalitet*. Stockholm: Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS), Socialstyrelsen; 2008.
29. Andershed, H, Andershed, A-K, Söderholm Carpelan, K. *Ungdomar som begår brott: vilka insatser fungerar?* Stockholm: Gothia; 2010.
30. Hodgkinson, J, Marshall, S, Berry, G, Newman, M, Reynolds, P, Burton, E, et al. *Reducing gang related crime: A systematic review of 'comprehensive' interventions*. Technical report. London: EPPI-

- Centre, Social Science Research Unit, Institute of Education,
University of London; 2009.
31. Redondo, S, Sanchez Meca, J, Garrido, V. The influence of treatment programmes on the recidivism of juvenile and adult offenders: a European meta-analytic review. *Psychology, Crime & Law*. 1999; 5(3):251–78.
 32. Ahlgren, T, Andershed, H, Andershed, A-K. Vad fungerar i Sverige? Om svenska utvärderingar av insatser till ungdomar som begår brott. I: Andershed H, Andershed A-K, Söderholm Carpelan K, Red. *Ungdomar som begår brott: vilka insatser fungerar?* Stockholm: Gothia; 2010.
 33. Andrée Löfholm, C, Olsson, T, Sundell, K, Hansson, K. Multisystemic Therapy with Conduct Disordered Youth: Stability of Treatment Outcomes Two Years after Intake. *Evidence & Policy*. 2009; 5:373–97.
 34. Hansson, K, Cederblad, M, Börje, H. Funktionell Familjeterapi - en behandlingsmetod vid ungdomskriminalitet. *Socialvetenskaplig tidskrift*. 2000; 7:231–43.
 35. Hansson, K, Per, J, Gun, D-E, Ylva, B. Funktionell familjeterapi i Barnpsykiatrisk praxis. *Nordisk Psykologi*. 2004; 56(4):304–20.
 36. Holmqvist, R, Hill, T, Lang, A. Ger ART bättre behandlingseffekter?: utvärdering av metoder på tre ungdomshem. Stockholm: Statens institutionsstyrelse (SiS); 2005.
 37. Sehlin, S. Förebygger medling återfall i brott bland unga gärningsmän?: en återfallsstudie av medlingsverksamheterna i Hudiksvall & Örnsköldsvik. Umeå: Sociologiska institutionen, Umeå universitet; 2009.
 38. Spergel, I, Grossman Susan, F, Ming Wa, K, Levy, J, Spergel, AM, Arata Lyndes, K, m.fl. *Evaluation of the Little Village Gang Violence Reduction Project: The First Three Years*. Chicago: University of Chicago; 1998.
 39. Spergel, IA. *Reducing youth gang violence: The Little Village Gang Project in Chicago*. Lanham: AltaMira Press; 2007.
 40. Spergel, IA, Grossman, SF. The little village approach: a community approach to the gang problem. *Social Work*. 1997; 42(5):456–70.
 41. Spergel, IA, Grossman, SF, Wa, KM. *Evaluation of the Little Village Gang Violence Reduction Project: The First Three Years: Executive Summary* University of Chicago; 1999.
 42. Spergel, IA, Wa, KM, Sosa, RV. *Evaluation of the Bloomington-Normal Comprehensive Gang Program*. Chicago: School of Social Service Administration, The University of Chicago; 2001.
 43. Spergel, IA, Wa, KM, Sosa, RV. *Evaluation of the Mesa Gang Intervention Program*. Chicago: School of Social Service Administration, The University of Chicago; 2002.
 44. Spergel, IA, Wa, KM, Sosa, RV. *Evaluation of the Riverside Comprehensive Community-Wide Approach to Gang Prevention*,

- Intervention & Suppression. Chicago: School of Social Service Administration, The University of Chicago; 2003.
45. Spergel, IA, Wa, KM, Sosa, RV. Evaluation of the Tucson Comprehensive Community-Wide Approach to Gang Prevention, Intervention & Suppression Program. Chicago: School of Social Service Administration, The University of Chicago; 2004.
 46. Spergel, IA, Wa, KM, Sosa, RV. Evaluation of the San Antonio Comprehensive Community-Wide Approach to Gang Prevention, Intervention & Suppression Program: Gang Rehabilitation, Assessment, and Support Program—GRAASP. Chicago: School of Social Service Administration, The University of Chicago; 2004.
 47. Próspero, M, Hickert, AO, Lundell, K. Evaluation of Project 180 for Gang Offenders: Utah Criminal Justice Center, University of Utah; 2008.
 48. Violence Reduction Unit. The violence must stop: Glasgow's Community Initiative to Reduce Violence - Second Year Report. Glasgow: Violence Reduction Unit; 2011.
 49. Malmö kommun. Fem Fokus för ökad trygghet i Malmö – samverkansöverenskommelse mellan Malmö stad och Polisområde Malmö 2010-2011. Uppföljningsrapport. Malmö: Stadskontoret; 2012.
 50. Olsen, CB, Hansen, H. Kriminalprævention og integration på Indre Nørrebro. København: Center for Alternativ Samfundsanalyse; 2001.
 51. Carlsson, Y. Aksjonsplan Brumunddal - ga den resultater?: Bekjempelse av fremmedfiendtlig vold og trakassering i lokalsamfunnet. Oslo: NIBR; 1995.
 52. Carlsson, Y. Tett på gjengen. En evaluering av gjengintervensjonsprosjektet "Tett På" i Oslo. Oslo: Norsk Institutt for by- og regionforskning; 2005.
 53. Carlsson, Y, Haaland, T. Voldelige ungdomsgrupper - intervensjon på kommunenivå. Erfaringsrapport fra Kristiansand 2001-2004. Oslo: NIBR; 2004.
 54. Carlsson, Y. Lokal kriminalitetsforebyggende koordinering i Oslo. Kommunal reform med bydelsvis implementering. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning; 2006.
 55. Egge, M, Barland, B, Ekne Ruud, M, Haaland, T. Kriminalitetsforebygging blant barn og unge i storbyene. En evaluering av praksis i fem kommuner. Oslo: NIBR/Politihøgskolen; 2008.
 56. Gundhus, H, Egge, IM, Strype, J, Myhrer, T-G. Modell for forebygging av kriminalitet? Evaluering av Samordning av Lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak (SLT). Oslo: Politihøgskolen; 2008.

57. Lundström, T, Sallnäs, M, Andersson Vogel, M. Utvärdering av en förstärkt vårdkedja för ungdomar som vårdats vid SiS-institution: slutrapport. Stockholm: Statens institutionsstyrelse (SiS); 2012.
58. Bouffard, JA, Bergeron, LE. Reentry Works: The Implementation and Effectiveness of a Serious and Violent Offender Reentry Initiative. *Journal of Offender Rehabilitation*. 2006; 44(2/3):1–29.
59. Braga, AA, Piehl, AM, Hureau, D. Controlling Violent Offenders Released to the Community: An Evaluation of the Boston Reentry Initiative. *Journal of Research in Crime & Delinquency*. 2009; 46(4):411-36.
60. Fagan, JA. Treatment and reintegration of violent juvenile offenders: experimental results. *JQ: Justice Quarterly*. 1990; 7(2):233–63.
61. Barton, WH, Jarjoura, RG, Rosay, AB. Evaluation of the Boys & Girls Clubs of America Targeted Re-entry Initiative. Final Report: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention; 2008.
62. Basic, G, Thelander, J, Åkerström, M. Vårdkedja för ungdomar eller professionella? : en processutvärdering av projektet "Motverka våld och gäng". Stockholm: Statens institutionsstyrelse (SiS); 2009.
63. Sis. MVG: en förstärkt vårdkedja inom ungdomsvården. Stockholm: Statens institutionsstyrelse (SIS); 2009.
64. Bure, M, Petersson, K. Projekt SoKrAmi och projekt Morgan. En utvärdering av två lokala samverkansprojekt. Norrköping: Kriminalvårdens Forskningskommitté, Kriminalvårdsstyrelsen; 2000.
65. Ramsbøl, H. Kriminalforsorgens og de sociale myndigheders samarbejde. Om udmøntningen af De Vejledende retningslinier for samarbejdet mellem Kriminalforsorgens institutioner og afdelinger og de sociale myndigheder: Formidlingscentret for socialt arbejde; 2003.
66. Bonke, J, Carøe, C. En forstærket indsats over for kriminalitetstruede børn og unge : en evaluering. København: Socialforskningsinstituttet; 2001.
67. Zhang, SX, Zhang, L. An Experimental Study of the Los Angeles County Repeat Offender Prevention Program: Its Implementation and Evaluation. *Criminology & Public Policy*. 2005; 4(2):205–36.
68. Loble, D, Smith, D. Persistent young offenders: An evaluation of two projects. Aldershot: Ashgate; 2007.
69. Zhang, SX. The efficiency of working under one roof: An evaluation of Los Angeles County juvenile justice. *Crime & Delinquency*. 1996; 42(2):257-68.
70. Lane, J, Schroeder, A, Turner, S, Fain, T. South Oxnard Challenge Project: Report of What Works. Santa Monica: RAND; 2002.
71. Lane, J, Turner, S, Fain, T, Sehgal, A. Evaluating an Experimental Intensive Juvenile Probation Program: Supervision and Official Outcomes. *Crime & Delinquency*. 2005; 51(1):26–52.

72. Lane, J, Turner, S, Fain, T, Sehgal, A. The effects of an experimental intensive juvenile probation program on self-reported delinquency and drug use. *Journal of Experimental Criminology*. 2007; 3(3):201–19.
73. Turner, S, Schroeder, A, Fain, T, Lane, J, Petersilia, J. *Evaluation of the South Oxnard Challenge Project*: Cambridge: Rand; 2001.
74. Krebs, CP, Lattimore, PK, Cowell, AJ, Graham, P. Evaluating the Juvenile Breaking the Cycle Program's impact on recidivism. *Journal of Criminal Justice*. 2010; 38(2):109–17.
75. Palmer, T. *Individualized intervention with young multiple offenders*. New York & London: Routledge; 2002.
76. Carney, MM, Buttell, F. *Reducing Juvenile Recidivism: Evaluating the Wraparound Services Model*. *Research on Social Work Practice*. 2003; 13(5):551–68.
77. Pullmann, MD, Kerbs, J, Koroloff, N, Veach-White, E, Gaylor, R, Sieler, D. *Juvenile Offenders with Mental Health Needs: Reducing Recidivism Using Wraparound*. *Crime & Delinquency*. 2006; 52(3):375–97.
78. Gray, E, Taylor, E, Roberts, C. *Intensive Supervision & Surveillance Programme: The final report*. Book. Oxford: Probation Studies Unit, Centre for Criminology, University of Oxford; 2005.
79. Little, M, Kogan, J, Bullock, R, Laan, Pvd. *ISSP: An Experiment in Multi-Systemic Responses to Persistent Young Offenders Known to Children's Services*. *British Journal of Criminology*. 2004; 44(2):225–40.
80. Moore, R, Gray, E, Roberts, C, Taylor, E, Merrington, S. *Managing persistent and serious offenders in the community: Intensive community programmes in theory & practice*. Cullompton: Willan Publishing; 2006.
81. Korremann, G. *Det tværsektorielle samråd – en organisatorisk indsats over for kriminelle unge*. Köpenhamn: AKF Forlaget; 1992.
82. Kvello, Ø, Wendelborg, C. *Prosessevaluering av det treårige prosjektet: Oppfølgingsteam for unge lovbrøyttere i Kristiansand, Oslo, Stavanger og Trondheim*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS; 2009.
83. Eide, A-K, Gjertsen, H, Luther Handegård, T, Olsen, T. *Et ekelt valg? En evaluering av prosjektet "Felles ansvar" i Salten*. Bodø: Nordlandsforskning; 2007.
84. Deschenes, EP, Greenwood, PW. *Alternative Placements for Juvenile Offenders: Results from the Evaluation of the Nokomis Challenge Program*. *Journal of Research in Crime & Delinquency*. 1998; 35(3):267–94.
85. Elrod, HP, Minor Kevin, I. *Second wave evaluation of a multi-faceted intervention for juvenile court probationers*. *International Journal of Offender Therapy & Comparative Criminology*. 1992; 36(3):247–62.

86. Minor, KI, Elrod, HP. The effects of a multi-faceted intervention on the offense activities of juvenile probationers. *Journal of Offender Counseling Services & Rehabilitation*. 1990; 15(2):87–108.
87. Scott, KK, Tepas, JJ, Frykberg, E. 'Turning point: Rethinking violence-evaluation of program efficacy in reducing adolescent violent crime recidivism'. *Journal of Trauma*. 2002; 53(1):21–7.
88. Brå. Exit för avhoppare. En uppföljning och utvärdering av verksamheten åren 1998–2001. Stockholm: Brottsförebyggande rådet; 2001.
89. Ungdomsstyrelsen. Utvärdering av Exit - Fryshusets avhopparverksamhet. Delrapport kring insatser för unga som vill lämna grupper som använder våld och hot för att nå politiska mål. Stockholm: Ungdomsstyrelsen; 2010.
90. Myers, WC, Burton, PRS, Sanders, PD, et al. Project Back-on-Track at 1 year: A delinquency treatment program for early-career juvenile offenders. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 2000; 39(9):1127–34.
91. Butler, S, Baruch, G, Hickey, N, Fonagy, P. A Randomized Controlled Trial of Multisystemic Therapy and a Statutory Therapeutic Intervention for Young Offenders. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 2011; 50(12):1220–35.
92. Sherman, LW, Farrington, DP, Welsh, B, MacKenzie, DL. Preventing crime. I: Sherman LW, Farrington DP, Welsh B, MacKenzie DL, Red. Evidence-based crime prevention. London: Routledge; 2006.
93. Brå. Brottslighet och trygghet i Malmö, Stockholm och Göteborg. En kartläggning. Stockholm: Brottsförebyggande rådet; 2012.
94. Howell, JC. Preventing and reducing juvenile delinquency: a comprehensive framework. 2 ed. Los Angeles: SAGE; 2009.

Bilaga 1. Genomförandet av kartläggningen

I detta avsnitt redovisar vi våra sökstrategier och urvalskriterier samt processen för granskning och inkludering av studierna. Ett flödesschema över hela denna arbetsprocess finns i bilaga 5.

Kriterier för urval av studier till kartläggningen

De studier som ingår i kartläggningen valdes ut utifrån ett antal kriterier. Varje studie skulle uppfylla samtliga av följande villkor:

Målgruppen

Målgruppen för insatsen skulle utgöras av tonåringar och unga vuxna som ligger i riskzonen för att utveckla en kriminell livsstil eller som är medlemmar i kriminella grupperingar och som vill hoppa av. Även unga som vill lämna ett kriminellt liv och som inte är medlemmar i gäng skulle omfattas. I vissa studier betecknas populationen som vuxna. Sådana studier inkluderade vi om det visat sig att medelåldern legat under 25 år. Vi tog inte hänsyn till om de unga har särbehandlats på grund av sin ålder (jfr Eriksson 2012), utan ålder i sig var avgörande. Bedömningen att någon ligger i riskzonen för att utveckla en kriminell livsstil görs i studierna utifrån tidigare misstankar om ett flertal brott eller förekomsten av flera kriminogena riskfaktorer. Det är vanligt att målgruppen för insatsen utöver sitt kriminella beteende uppvisar en rad andra hälsorelaterade och sociala problem såsom psykisk ohälsa och alkohol- eller narkotikamissbruk.

Typ av intervention

Interventionerna skulle syfta till att motverka kriminellt beteende direkt eller indirekt, till exempel genom att förhindra ungdomars involvering i kriminella nätverk eller grupperingar och underlätta för dem att hoppa av kriminella nätverk. Eftersom det sociala arbetet med kriminella ungdomar per definition många gånger involverar flera aktörer inkluderade vi enbart interventioner där samverkan utgör ett centralt element. Däremot inkluderade vi alltså inte interventioner där en socialarbetare tar kontakt med andra aktörer vid behov.

Interventionerna skulle dessutom vara riktade antingen direkt till unga människor eller indirekt genom att vända sig till verksamheter som arbetar med unga människor och den aktuella problembilden. Interventionerna skulle också vara selektiva till skillnad från universella. Med det menas att de skulle syfta till att hjälpa specifika individer och inte till exempel ett helt bostadsområde som är socialt utsatt eller en hel skolklass. I de fall en intervention innehöll både universella och selektiva inslag inkluderade vi den.

Utfallsmått

Det primära utfallsmått som låg till grund för urvalet var de ungas kriminella beteende. Mer konkret kunde det till exempel mätas i form av

- återfall i brott överlag
- antal begångna brott
- antalet häktningar
- brottens karaktär eller allvarlighetsgrad
- andel våldsbrott
- antal dagar till nästa häktning
- formellt eller informellt medlemskap i kriminella gäng.

Studierna avser i de flesta fall återfall i brott, på grund av att de flesta unga sedan tidigare är brottsbelastade. Mått på brott operationaliseras och mäts på olika sätt i olika studier. Det kan ske genom registerdata över exempelvis anhållanden, häktningar, domar eller slutna vård. Men det kan också ske genom att man frågar de unga själva om deras brottsliga handlingar. När det fanns både självrapporterade uppgifter och registerdata använde vi dock de senare i redovisningen.

Ofta mäts också sekundära utfallsmått som dock inte låg till grund för vårt urval. Sekundära utfallsmått kan till exempel vara psykisk hälsa, missbruksproblem, sociala attityder eller sysselsättning (främst utbildning och anknytning till arbetsmarknaden).

I brist på effektutvärderingar i Norden bedömde vi att även erfarenheter av att samverka med olika aktörer (framför allt myndigheter) var ett relevant utfall. Områden som organisation, lagstiftning och kommunikation är vanliga i processutvärderingarna. Författarna till dessa studier bedömer då ofta olika lösningar subjektivt som framgångsfaktorer respektive hinder.

Studiedesign

Av de internationella (icke-nordiska) utvärderingarna som fokuserar på individer skulle vi bara inkludera dem som använder sig av kvantitativa data. Utvärderingarna skulle också jämföra en interventionsgrupp mot en kontrollgrupp. Utöver detta ställde vi inga krav på studiedesignen.

Vi ställde inte samma krav på de nordiska utvärderingarna, utan inkluderade där även både kvantitativa studier utan kontrollgrupp och kvalitativa studier. Detta eftersom vi hade svårt att identifiera nordiska utvärderingar av samverkansmodeller som svarade mot de striktare kraven på studiedesign. Samtidigt liknar kontexten i övrigt ofta svenska förhållanden mer än icke-nordiska studier.

Övrigt

Vi inkluderade endast studier som är publicerade på svenska, norska, danska, engelska, tyska, franska, spanska och holländska samt sådana med engelsk sammanfattning. Samtliga studier är publicerade mellan 1990 och 2012.

Det räckte att ett enda villkor inte var uppfyllt för att vi skulle exkludera en studie. Vi uteslöt dock inte en referens på grund av oklar information, utan då granskade vi i stället fulltextdokumentet.

Litteratursökning

Litteratursökningen bestod av två delar: att ta fram sökstrategier samt att genomföra själva sökandet.

Arbetet med sökstrategier innebar att vi tog fram lämpliga sökbegrepp för de referensdatabaser som skulle genomföras. Söksträngarna anpassades till varje enskild databas utifrån dess specifika kontrollerade termer som indexerar litteraturen. Sökningarna kompletterades vi med sökningar med fritextord. Genom att göra fritextsökningar kunde vi fånga upp referenser som inte indexerats eller som indexerats bristfälligt. Vi använde identiska fritexttermer för samtliga databaser utifrån målgruppen, interventionen och kravet på att det skulle röra sig om någon form av utvärdering. Vi som projektmedarbetare (Julia Grosse, JG, och Rose-Marie Nylander, RN) och Socialstyrelsens informationsspecialister (Åsa Elfving) vid enheten för kunskapsöversikter tog gemensamt fram sökstrategierna. Dessutom genomförde vi provsökningar för att undersöka hur sökstrategin bäst skulle utformas. Bilaga 3 ger ett exempel på hur en sökning (söksträngar och fritextord) i en referensdatabas kunde se ut. De referensdatabaser vi sökte igenom var Academic Search Elite Premier, Applied Social Sciences Index and Abstracts, Criminal Justice Abstracts, Education Resources Information Center database, PsychInfo, Sociological Abstracts, Social Services Abstracts och SocIndex. Vidare genomfördes en rad nationella bibliotekskataloger och artikeldatabaser (Storbritannien, Sverige, Norge, Danmark) på respektive språk utifrån de mest centrala nyckelorden. Vi utförde också kompletterande sökningar i specialiserade databaser som Bibliography of Nordic Criminology, Cochranes library och National Criminal Justice Reference Service. Detta gjorde vi utifrån dessa databasers mer specifika ämnesord, dock utan att kombinera olika sökord (för en fullständig lista och kort sökbeskrivning, se bilaga 4).

En sökning innebär alltid en risk att missa studier som inte har publicerats i vetenskapliga tidskrifter eller har en icke indexerad publikationsform (s.k. ”grå litteratur”). Därför kompletterades vi sökningarna dels med en omfattande genomgång av potentiellt relevanta webbplatser, dels genom att ta kontakt med europeiska forskare som är experter på området för att fråga om de känner till utvärderingar av de aktuella interventionerna i sina respektive länder. Dessa forskare identifierade vi främst genom deltagarlistor från kriminologikonferenser.

Granskning och urval av primärstudier

De påträffade referenserna lade vi in i en databas för referenshantering (EndNote). Inledningsvis granskade vi sökträffarnas relevans utifrån titel, sammanfattning och nyckelord. Liksom vid litteratursökningen gjorde vi inledande provgranskningar för att se hur kriterierna för inklusion fungerade och om de behövde förfinas ytterligare. Granskningen gjordes av två medarbetare (JG och RN) i projektet, som oberoende av varandra granskade de

100 första referenserna och dokumenterade sina resultat. Det visade sig att granskarna hade gjort samma bedömning avseende inklusion och exklusion för referenserna. Detta talar för att resultatet av granskningen inte var beroende av vem som genomförde granskningen samt att de inklusions- och exklusionskriterier som vi tog fram fungerade på ett tillfredsställande sätt. Efter en första sortering av referenserna snävade vi in urvalet ytterligare, för att på bästa sätt motsvara projektets övergripande syfte.

De studier som vid den inledande ytligare granskningen bedömdes vara potentiellt relevanta beställde vi hem i fulltext för en grundligare genomläsning. Granskningen av fulltextdokument genomfördes huvudsakligen av en medarbetare (JG). I sexton osäkra fall granskade även en annan medarbetare (RN) texten.

Referenser som inte hade hunnit komma in när rapporten skrevs exkluderades. Likaså exkluderade vi referenser som inte gick att hitta i fulltext. Alla beslut om exklusion är dokumenterade.

Stegvis sortering

Litteratursökningen i databaser samt sökningen på internet, genomgången av referenslistor och kontakt med forskare resulterade i 4 225 unika referenser, efter att vi hade sorterat bort dubletter.

Det vanligaste exklusionskriteriet efter den första granskningen var att det inte alls rörde sig om kriminellt beteende bland ungdomar (fel tema). Det näst vanligaste kriteriet för exklusion var att artikeln inte handlade om samverkansinsatser med syfte att motverka kriminellt beteende (fel intervention).

Totalt granskade vi 172 referenser i fulltext. Efter denna fulltextgranskning exkluderade vi ytterligare 105 referenser. Det vanligaste exklusionskriteriet i detta stadium var i fallet med de internationella studierna att studie-designen inte motsvarade kriterierna (i de flesta fall eftersom det saknades en kontrollgrupp). För de nordiska studierna var det vanligaste exklusionskriteriet antingen att det inte rörde sig om den typen av intervention som vi var ute efter eller att referensen inte beskrev en studie utan visade sig vara en handbok, broschyr eller liknande.

Ibland visade det sig att flera referenser beskrev en studie med samma data (i sex fall). Andra gånger beskrev samma referens flera studier (i sju fall). Det kunde alltså röra sig om att en publikation beskrev samma intervention som genomförts på olika platser eller att olika interventioner beskrivs i samma publikation. Varje interventionsgrupp som jämfördes med en kontrollgrupp betraktades som en separat studie även om det var samma typ av intervention som dokumenterats i samma publikation.

Efter att hela granskningsprocessen avslutats uppfyllde 57 studier inklusionskriterierna. Dessa studier använde vi sedan som underlag för att sammanställa forskningsunderlaget på området. Ett flödesschema över arbetsprocessen finns i bilaga 5.

Bilaga 2. Genomsökta databaser

Academic Search Elite: Databas med referenser till fulltextartiklar ur ca 3 600 tidskrifter samt abstracts ur ca 4 600 tidskrifter. Bäst täckning inom samhällsvetenskap, ekonomi och humaniora.

ArtikelSök: Bibliografisk databas med referenser till artiklar från stora delar av den svenska periodiska litteraturen: dagstidningar, tidskrifter och fram till 1997 också årsböcker.

ASSIA – Applied Social Sciences Index and Abstracts: Bibliografisk databas inom socialvetenskap och hälsa. Källmaterialet är tidskrifter, andra seriella publikationer, konferensrapporter, avhandlingar etc.

Bibliography of Nordic Criminology: Referensdatabas 1999–2008 med rapporter, vetenskapliga artiklar, grå litteratur m.m. inom kriminologi, publicerade i Norden eller av nordiska författare. Produceras av Scandinavian Research Council for Criminology. I tjänsten ingår databasen Criminal Justice in Denmark 1945–1999.

Cochrane Library: En grupp evidensbaserade medicinska databaser med systematiska översikter och studier m.m. inom hälso- och sjukvård. Innehåller både referenser och fulltext. Startades 1993 och produceras av The Cochrane Collaboration.

DiVA – Digitala vetenskapliga arkivet: Avhandlingar, uppsatser och andra publikationer i fulltext från ett antal nordiska universitet och högskolor, bl.a. Linköping, Trondheim, Stockholm, Uppsala och Umeå.

ERIC – Education Resources Information Center database: Databas med inriktning på utbildning, pedagogik och psykologi. Innehåller referenser till artiklar ur internationella, men framförallt amerikanska, tidskrifter samt forskningsrapporter.

GUPEA – Göteborgs universitets publikationer – elektroniskt arkiv: Universitetsgemensamt system för e-publicering av t.ex. doktorsavhandlingar, skriftserier och forskningspublikationer.

KrimDok: Bibliografisk databas från Institutet i kriminologi vid Tübingens och Heidelbergs universitet. Databasen beskrivs som en källa för att identifiera europeisk litteratur inom kriminologi.

LIBRIS: Multidisciplinär databas med referenser till ca fem miljoner böcker och tidskrifter, på svenska och utländska språk. Nästan alla svenska titlar från 1866 och framåt, men även referenser till tidskriftsartiklar, musikalier, kartor och elektroniska dokument. Databasen produceras av Kungliga biblioteket i samarbete med svenska och vissa nordiska bibliotek, främst inom högskola och universitet.

NCJRS – National Criminal Justice Reference Service: Referenser till över 190 000 källor om kriminologi och rättsväsen. Producerad av NCJRS (federal enhet i USA med uppgift att förmedla information om program mot brottslighet och drogmissbruk).

PsychInfo: Innehåller bibliografiska uppgifter, artiklar i fulltext samt sammanfattningar av tidskriftsartiklar, böcker och avhandlingar inom psykologi och angränsande ämnesområden som medicin, psykiatri, sociologi m.fl. Producerad av American Psychological Association.

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd: Databas med bibliografiska upplysningar om flera hundra utvärderingar och effektstudier inom social- och välfärdsområdet i Danmark.

SSA – Social Services Abstracts: Databas med referenser till tidskriftsartiklar och avhandlingar. Fokuserar på forskning om socialt arbete, social välfärd, socialpolitik och samhällsutveckling.

SocINDEX with Full Text: Databas med inriktning på sociologi, socialvetenskap och socialt arbete, med referenser till tidskriftsartiklar, avhandlingar, böcker och konferenshandlingar. Många av artiklarna finns tillgängliga i sin helhet. Databasen har över två miljoner referenser till material från närmare 4 700 tidskrifter.

Sociological Abstracts (SA): Databas med referenser till tidskriftartiklar, avhandlingar, böcker, bokkapitel och konferensbidrag inom sociologi och angränsande ämnen inom social- eller beteendevetenskap.

Bilaga 3. Exempel på sök- dokumentation i referensdatabaser

Databas: ACADEMIC SEARCH PREMIER Databasleverantör: EBSCO Datum: 120302 Ämne: Sociala insatsgrupper Sökning gjord av: Åsa Elfving På uppdrag av: Julia Grosse, Rose-Marie Nylander			
Söknr	Termtyp *)	Söktermer	Antal ref. **)
1.		TI (youth OR youths OR juvenile* OR juveniles OR teenager* OR "young adults" OR adolescen* OR teens OR child*) OR AB (youth OR youths OR juvenile* OR juveniles OR teenager* OR "young adults" OR adolescen* OR teens OR child*)	924 326
2.		TI ("career criminal*" OR "co-offending" OR "criminal career*" OR "criminal lifestyle*" OR "criminal network*" OR "criminal organization*" OR "delinquent lifestyle*" OR "delinquent peers" OR "deviant organizations" OR "gang affiliation" OR "gang formation*" OR "gang-identified" OR "gang inmates" OR "gang-involv*" OR "gang involvement" OR "gang life" OR "gang member*" OR "gang offender*" OR "gang prevention" OR "gang problem*" OR "gang resistance" OR "gang recruit*" OR "habitual criminal*" OR "habitual offender*" OR "involved in a gang" OR "joining gangs" OR "local gang*" OR mafia OR "organized crime" OR "organized criminal*" OR "prison gang*" OR "gang unit*") OR AB ("career criminal*" OR "co-offending" OR "criminal career*" OR "criminal lifestyle*" OR "criminal network*" OR "criminal organization*" OR "delinquent lifestyle*" OR "delinquent peers" OR "deviant organizations" OR "gang affiliation" OR "gang formation*" OR "gang-identified" OR "gang inmates" OR "gang-involv*" OR "gang involvement" OR "gang life" OR "gang member*" OR "gang offender*" OR "gang prevention" OR "gang problem*" OR "gang resistance" OR "gang recruit*" OR "habitual criminal*" OR "habitual offender*" OR "involved in a gang" OR "joining gangs" OR "local gang*" OR mafia OR "negative peer involvement" OR "organized crime" OR "organized criminal*" OR "prison gang*" OR "gang unit*" OR gang)	20 802
3.		1 AND 2	3 107
4.		TI ("gang youth" OR "gang youths" OR "juvenile gang*" OR "juvenile offender*" OR "youth gang" OR "juvenile delinquency" OR "juvenile detention" OR "juvenile corrections" OR "youth delinquency") OR AB ("gang youth" OR "gang youths" OR "juvenile gang*" OR "juvenile offender*" OR "youth gang" OR "juvenile delinquency" OR "juvenile detention" OR "juvenile corrections" OR "youth delinquency")	3 057
5.		TI (youth OR youths OR juvenile* OR juveniles OR teenager* OR young adults OR adolescen* OR	3 485

		teens OR child*) AND TI (criminal* OR crime OR justice OR delinquency OR delinquents)	
6.		3 OR 4 OR 5	8 745
7.		DE "JUVENILE delinquents" OR DE "DELINQUENT youths" OR DE "JUVENILE recidivists" OR DE "JUVENILE delinquency" OR DE "YOUTH crime" OR DE "YOUTH gangs" OR DE "YOUTH GANG members" OR DE Juvenile Gangs	5 896
8.		6 OR 7	12 117
9.		DE "SOCIAL work with youth" OR "SOCIAL case work with youth" OR "SOCIAL work with juvenile delinquents" OR "POLICE services for juveniles" OR "SCHOOL social work" OR "crime prevention -- Youth participation" OR "juvenile delinquency -- prevention" OR "YOUTH Development & Delinquency Prevention Project" OR "SOCIAL work with juvenile delinquents" OR "juvenile delinquents – rehabilitation" OR DE "CHURCH work with juvenile delinquents"	1 567
10.		DE "COMMUNITY policing" OR DE "POLICE social work" OR DE "ORGANIZED crime -- Prevention" OR DE "PROBLEM-oriented policing" OR DE "correctional rehabilitation" OR DE "criminals – rehabilitation" OR DE resocialization OR DE "gang prevention" OR DE "crime prevention programs" OR DE "INTERVENTION (Social services)"	2 685
11.	tiab	Coordinat* OR collabora* OR "multi-agency" OR "case management" OR "local task force" OR "action team" OR "tri-agency" OR partnership OR interprofessional OR "joint action" OR interagency OR intersectoral OR outreach OR "case work" OR caseworker OR treatment* OR program* OR prevention* OR rehabilitat* OR training OR recidivis* OR resociali* OR intervention*	2 327 759
12.	tiab	TI (comprehensive N2 (model OR gang OR work strategy OR program)) OR AB (comprehensive N2 (model OR gang OR work strategy OR program))	6 340
13.	tiab	TI ((Initiative OR suppress) N2 gang) OR AB ((Initiative OR suppress) N2 gang)	23
14.		9 OR 10 OR 11 OR 12 OR 13	2 331 563
15.		8 AND 14	3 705
16.		TI (leav* N2 crim* or quit* N2 gang* or leav* N2 gang* or quit* N2 crim* or gang* N3 exit* or desist* N2 crim* or desist* N2 gang* OR desert* N2 crim* OR desert* N2 gang* OR come-out N2 crim* OR come-out N2 gang* OR get-out N2 crim* OR get-out N2 gang*)	90
17.		AB (leav* N2 crim* or quit* N2 gang* or leav* N2 gang* or quit* N2 crim* or gang* N3 exit* or desist* N2 crim* or desist* N2 gang* OR desert* N2 crim* OR desert* N2 gang* OR come-out N2 crim* OR come-out N2 gang* OR get-out N2 crim* OR get-out N2 gang*)	317
18.		DE RECIDIVISTS OR DE RECIDIVISM	1 933
19.		16 OR 17 OR 18	2 292
20.		14 AND 19	1 812

21.	tiab	TI (Pretest OR posttest OR premeasures OR "post measures" OR postintervention OR preintervention) OR AB (Pretest OR posttest OR premeasures OR "post measures" OR postintervention OR preintervention)	5 792
22.	tiab	quasi-experimental OR quasi-experiment or quasiexperiment OR quasiexperimental OR Propensity score OR propensity scores OR "control group" OR "control groups" OR "controlled group" OR "control condition" OR "control conditions" OR "controlled groups" OR "treatment group" OR "treatment groups" OR "comparison group" OR "comparison groups" OR "wait-list" OR "waiting list" OR "waitlists" OR "waiting lists" OR "intervention group" OR "intervention groups" OR "experimental group" OR "experimental groups" OR "matched control" OR "matched groups" OR "matched comparison" OR "experimental trial" OR "experimental design" OR "experimental method" OR "experimental methods" OR "experimental study" OR "experimental studies" OR "experimental evaluation" OR "experimental test" OR "experimental tests" OR "experimental testing" OR "experimental assessment" OR placebo OR "assessment only" OR "treatment as usual" OR treatment-as-usual OR "services as usual" OR "care as usual" OR "usual treatment" OR "usual service" OR "usual services" OR "usual care" OR "standard treatment" OR "standard treatments" OR "standard service" OR "standard services" OR "standard care" OR "traditional treatment" OR "traditional service" OR "traditional care" OR "ordinary treatment" OR "ordinary service" OR "ordinary services" OR "ordinary care" OR "comparison sample" OR propensity-matched OR control sample OR control subject* OR intervention sample OR "matched control" OR no treatment group OR nontreatment control OR pseudo experimental OR pseudo randomized OR quasi-RCT OR quasi-randomized OR compared with control* OR compared to control* OR Compared to a control* OR non-randomized controlled studie* OR nonrandomly assigned	256 420
23.	tiab	Evaluat* OR outcome* OR trial* OR "follow-up" OR followup* OR experiment* OR "control group" OR "intervention group" OR "treatment group" OR "quasi-experiment" OR quasiexperiment* OR random* OR cohort* OR "before-after" OR "before and after" OR "pre-post" OR "pre post" OR meta-analysis	2 525 165
24.	DE	DE "INTERVENTION (Social services)" OR DE "Research and Development in the Social Sciences and Humanities" OR DE "randomized controlled trials" OR DE "evaluation research (social action programs)" or DE "outcome assessment (social services)" or DE "social impact assessment" or DE evidence	16 833
25.		21 OR 22 OR 23 OR 24	2 588 453
26.		15 OR 20	4 914
27.		25 AND 26 Limiters - Published Date from: 19900101-20120331	1 221

Bilaga 4. Exempel på sökdokumentation webbplatser

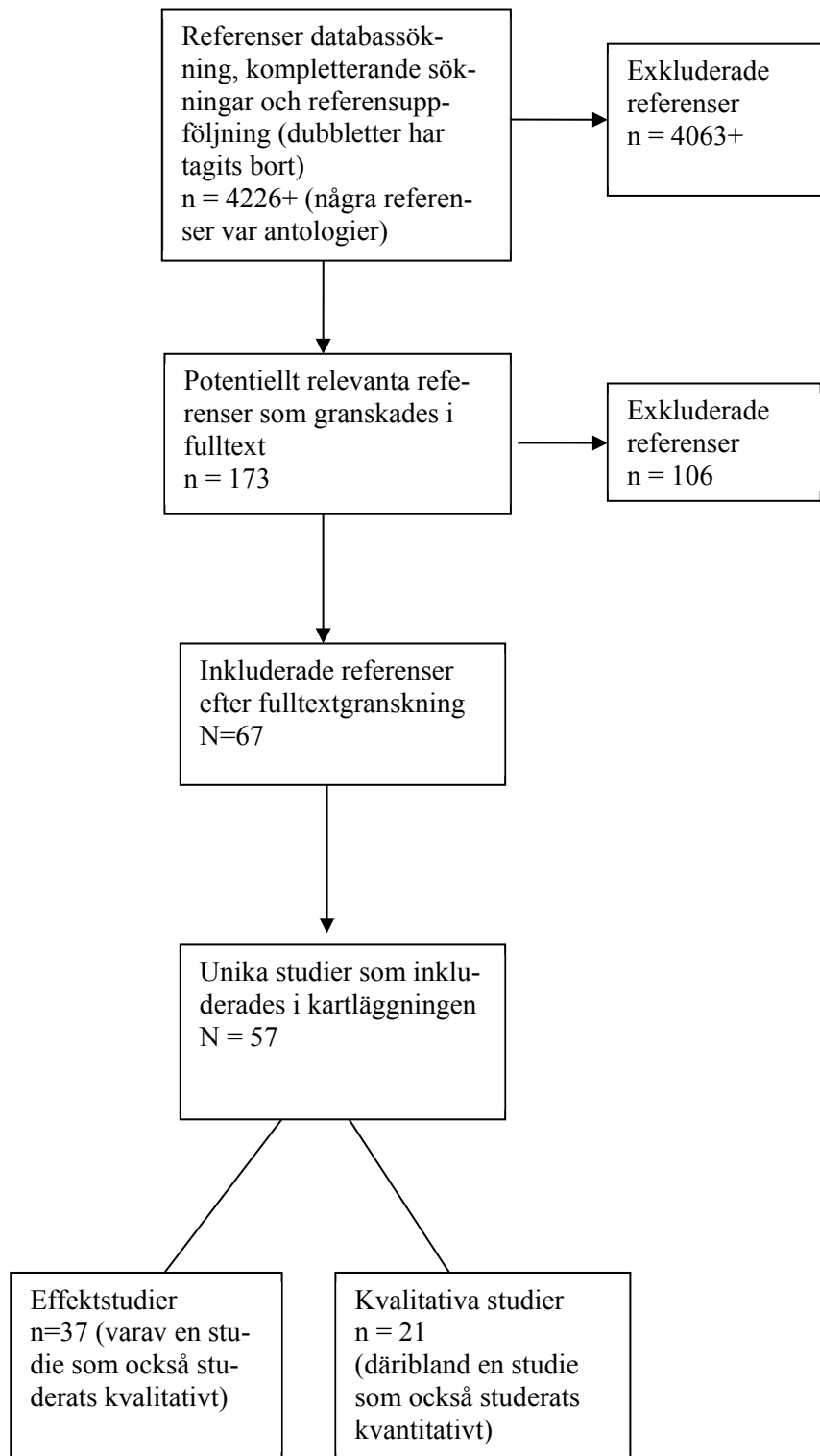
Datum	Websidor/Söktermer	Antal spårade träffar
120130	http://www.bra.se/ Sökord: ungdom, organiserad, gäng, nätverk	9
120130	http://www.ungdomsstyrelsen.se/main/ Ämne: arbete, engelska publikationer, integration, ungdomspolitik, utbildning	2
120130	http://www.kriminalvarden.se/ Sökning bland samtliga publikationer	0
120130	http://www.polisen.se/sv/ Rapporter: brottsförebyggande, organiserad brottslighet, övriga rapporter/utredningar	1
120130	FoU i Väst http://www.fouivast.com/ Ämnesområden inom FoU-rapporter och FoU-skrifter: barn, unga och familj, organisering och ledarskap, annat Konferensdokumentation 2009–2011	2
120131	Bibliography of Nordic Criminology vid Scandinavian research council for criminology, samtidigt sök i Criminal Justice in Denmark http://bibliography.nsfk.org/asp/system/empty.asp?P=23&V ID=default&SID=400827024645850&S=1&C=23729 Många av deras indexord följs upp på andra sidor	23
120201	SSP-samrådet http://www.ssp-samraadet.dk/ Manuell genomgång av publikationer	1
120201	Justitsministeriet http://www.justitsministeriet.dk/ Manuell genomgång av rapporter från forskningskontoret och rapporter	5
120201	Socialstyrelsen Danmark http://www.servicestyrelsen.dk/ Manuell sökning under Udgivelser, Børn og unge och Udsatte	1
120201	Det nationale forskningscenter for valfaerd www.sfi.dk Sökord: Bande, kriminalitet, samarbejde, forebygg, exit, Ämnesord: kriminalitet, effektmåling, teori och metode, SSP	3
120201	Danska polisen http://www.politi.dk/da/servicemenu/forside/ Manuell genomgång av publikationer	0
120201	Det Kriminalpræventive Råd www.dkr.dk	3

	Manuell sökning samtliga publikationer	
120202	Det kriminalitetsförebyggande råd i Norge http://www.krad.no/ Manuell genomgång av forskningsrapporter och Våre publikasjoner	2
120202	Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring http://www.nova.no/ Sökning genom publikationer om ungdom, trygd, socialpolitikk	0
120202	Norsk institutt for by- og regionforskning http://www.nibr.no/ Sökord: unge, gjeng, kriminalitet, forebygging	2
120202	Institutt for samfunnsforskning http://www.samfunnsforskning.no/ Manuell sökning genom publikationer:	0
120203	PolitiHøgskolen http://www.phs.no/ Manuell genomsökning av rapporter	0
120203	Rådet för brottsförebyggande http://www.rikoksentorjunta.fi/sv/Etusivu Manuell sökning bland publikationer (Osäker då finska)	0
120203	Justitieministeriet i Finland http://www.om.fi/sv/Etusivu Manuell genomgång av publikationer	0
120203	Northern Dimension Partnership in Public Health and Social Well-Being http://www.ndphs.org/ Sökord i databasen: crim*, gang*	0
120203	SCIE http://www.scie-socialcareonline.org.uk/ Sökord: fritext gang* (topic="crime" or topic="offenders") and (topic="interagency cooperations" or topic="joint working" or topic="multidisciplinary services" or topic="interprofessional relations")	7
120206	Inrikesministeriet Storbritannien http://www.homeoffice.gov.uk/ Sökning via "crime" och sedan "gang-violence" respektive "organized crime", handsökning under "crime publications"	2
120206	Databasen KrimDok vid Universitat Tubingen http://avanti.jura.uni-tuebingen.de/~avanti-x/cgi-bin/acwww25/krimdok.htm Sökord: bandenkriminalitat, jugendbanden, community organization, lokal?, organiserade kriminalitat UND pravention, organiserade kriminalitat UND intervention UND kriminalitat, ausstieg, programm? UND kriminalitat	6
120206	Deutsches Forum Kriminalpravention http://www.kriminalpraevention.de/ Manuell genomgång av alla nummer av tidskriften "Forum Kriminalpravention" Manuell genomgång av dfk-publikationer	3
120220	European Crime Prevention Network http://www.eucpn.org/ Manuell genomgång av publikationer	0

120220	United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute http://unicri.it/ Manuell genomgång av publikationer	0
120220	International Juvenile Justice Observatory http://www.ijjo.org/index.php?idioma=en Sökning i documentation center med ämnesord: community, gangs, intervention, programs, rehabilitation, reintegration, repression, treatment title: gang	0
120220	Public Safety Canada's National Crime Prevention Center http://www.publicsafety.gc.ca/prg/cp/ncps-fndsndx-eng.aspx Manuell genomgång av publikationer samt identifiering av flera gängprojekt (ber om utvärdering elektroniskt)	2
120221	National Institute of Justice (USA) http://nij.gov/ Ämnessorterade ord: gangs, juvenile justice, recidivism	0
120221	National Archive of Criminal Justice Data, USA http://www.icpsr.umich.edu/icpsrweb/NACJD/ Sökord: "gangs desistance", "juvenile gangs prevention", "gang prevention", interagency, multi-agency, collaboration, "exit gangs"	0
120221	National Gang Center (USA) http://www.nationalgangcenter.gov/ Manuell genomgång av publikationer	2
120221	National Gang Intelligence Center (USA) http://www.fbi.gov/about-us/investigate/vc_majorthefts/gangs/ngic Manuell sökning bland reports and publications	0
120221	Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention http://www.ojjdp.gov/index.html Ämnessorterade ord: delinquency prevention, offenses/offenders – chronic offenders/recidivism, gangs	0
120221	National Council on Crime and Delinquency http://www.nccd-crc.org/ Ämnessorterade ord: gang issues, juvenile justice	0
120221	National Crime Prevention Council http://www.ncpc.org/ Fliken evaluation reports	0
120221	CrimDoc (Criminology Library Grey Literature) http://link.library.utoronto.ca/criminology/crimdoc/index.cfm Sökord: gangs, gang prevention, evaluation, exit, desistance	0
120221	OpenGrey http://www.opengrey.eu/search/ Sökord: gangs, crime prevention evaluation, crime prevention programme, exit gangs, exit programme, inter-agency crime, multi-agency crime Keyword: crime prevention	0
120224	Eurogang http://www.umsl.edu/~ccj/eurogang/euroganghome.htm Manuell genomgång av publikationer	0
120227	Campbell Collaboration Crime and Justice group http://www.campbellcollaboration.org/reviews_crime_justic	0

	e/index.php Manuell genomgång av publikationer	
120227	Vanderbilt Peabody College Peabody Research Institute http://www.peabody.vanderbilt.edu/peabody_research_institute.xml Manuell genomgång av publikationer under "Crime & delinquency"	7
120227	Eppi-center http://eppi.ioe.ac.uk/cms/ Manuell genomgång av teman i evidence-library	1
120227	The Meta-analysis unit vid Universidad de Murcia http://www.um.es/metaanalysis Sökning i bibliografi: gang, gangs, delinquent, delinquency, inter-agency, multi-agency, delincuencia, delincuentes, bandas	7
120227	Crime solutions http://crimesolutions.gov/ juveniles—delinquency prevention crime & Crime prevention –community crime prevention strategies crime & Crime prevention – gangs	7
120605	Institutet för hälsa och välfärd i Finland http://www.thl.fi/sv_SE/web/sv Sökning bland publikationer på teman som skulle kunna vara relevanta	0
120605	God praktik http://www.sosiaaliporssi.fi/sv-FI/Godpraktik/ Sökning under publikationer, dock allt på finska	0

Bilaga 5. Flödesschema över urvalsprocessen av studierna

Bilaga 6. Inkluderade utvärderingar

Tabell 6.1. Redovisning av inkluderade effektutvärderingar

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
Breda lokala satsningar							
Spergel & Grossman (1997) + Spergel m.fl. (1998) + Spergel (2007)	USA (Little Village)	För- och eftermätning, kontrollgrupp, uppföljning ca 3 år efter programstart	Område med gängproblem, gängmedlemmar, 12–24 år, flesta mellan 17 och 24 Ca 200 (enbart män, mest latinos)	Comprehensive Community-Wide Approach to Gang Prevention (CCWA), olika uppgifter om n, 195 verkar ha fått insatser under längre tid, 84 har följts upp	Omatchad kontrollgrupp utan intervention, statistisk kontroll för skillnader, utan insatser, n=298 Jämförelseområde	Antal och typ av brott, mätt i arresteringar (både registerdata och självrapporterade uppgifter)	Inga sig. skillnader mot KG i minskning av arresteringar Minskning av våldsbrott för ungdomar över 17, skillnad mot KG Minskning av arresteringar p.g.a. gängrelaterat våld på områdesnivå, skillnader mot matchat område
Spergel (2001)	USA (Bloomington)	För- och eftermätning, kontrollgrupp, uppföljning ca 4–5 år efter programstart	Område med gängproblem, gängmedlemmar, 12–20 år, Ca 200	Comprehensive Community-Wide Approach to Gang Prevention (CCWA), n=101	Omatchad kontrollgrupp utan intervention, statistisk kontroll för skillnader, utan insatser,	Antal och typ av brott, mätt i arresteringar (både registerdata och självrapporte-	Inga sig. skillnader gällande brottslighet vare sig när man ser till individer eller område Enbart minskning av olika typer av brott över tid när man ser till

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
			(mest män, mest svarta)		ursprungsgruppen 134, fullständiga data för 79 individer Jämförelseområde	rade uppgifter)	självrapporterad brottslighet bland båda grupper
Spergel (2002)	USA (Mesa)	För- och eftermätning, kontrollgrupp, uppföljning 2 år efter programstart	Område med gängproblem, gängmedlemmar, 12–20 år, flesta mellan 15 och 17 n = 354 (flest män, mest latinos)	Comprehensive Community-Wide Approach to Gang Prevention (CCWA), n=258	Omatchad kontrollgrupp utan intervention, statistisk kontroll för skillnader, utan insatser, n=96 3 jämförelseområden	Antal och typ av brott, mätt i arresteringar (både registerdata och självrapporterade uppgifter)	Minskning av brottslighetsnivån med 18 % mer än KG Minskning av ungdomsbrottslighet med 10 % i området jämfört med snitt i jämförelseområden
Spergel (2003)	USA (Riverside)	För- och eftermätning, kontrollgrupp, Uppföljning i samband med utskrivning, i genomsnitt 2 år efter programstart	Område med gängproblem, gängmedlemmar, 12--21 år, flesta mellan 15 och 17 n=317 som deltagit minst en mån och fullständiga data (mest män, mest latinos, en del svarta)	Comprehensive Community-Wide Approach to Gang Prevention (CCWA), n=317 (från början fler, men en del hoppade av tidigt), fullständiga data för 182	Omatchad kontrollgrupp utan intervention, statistisk kontroll för skillnader, utan insatser, n=135 Jämförelseområde	Antal och typ av brott, mätt i arresteringar (både registerdata och självrapporterade uppgifter)	Minskning av våldsamma samt drogrelaterade brott, skillnader mot KG, även minskning av vålds- och egendomsbrott på områdesnivå, skillnad mot jämförelseområde

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
Spergel (2004)	USA (San Antonio)	För- och eftermätning, kontrollgrupp, uppföljning troligen mellan 1 och 4 år efter programstart	Område med gängproblem, gängmedlemmar, 12–24 år, flesta mellan 15 och 17 n = 227 (mest män, mest latinos)	Comprehensive Community-Wide Approach to Gang Prevention (CCWA), n=107	Omatchad kontrollgrupp utan intervention, statistisk kontroll för skillnader, utan insatser, n=120 Jämförelseområde	Antal och typ av brott, mätt i arresteringar (både registerdata och självrapporterade uppgifter)	Inga sig. skillnader gällande brottslighet vare sig när man ser till individer eller område
Spergel (2005)	USA (Tucson)	För- och eftermätning, kontrollgrupp, uppföljning ca 4–5 år efter programstart	Område med gängproblem, gängmedlemmar, 12–20 år, flesta mellan 14 och 16 n=227 (Flest män, både latinos och svarta)	Comprehensive Community-Wide Approach to Gang Prevention (CCWA), n=126	Omatchad kontrollgrupp utan intervention, statistisk kontroll för skillnader, utan insatser, n=101 Jämförelseområde	Antal och typ av brott, mätt i arresteringar (både registerdata och självrapporterade uppgifter)	Inga sig. skillnader gällande brottslighet vare sig när man ser till individer eller område
Próspero m.fl. (2008)	USA	För- och eftermätning kontrollgrupp, uppföljning ett år efter interventionsstart	Ungdomar och unga vuxna i USA med risk för att begå brott och/eller gängmedlemskap, Sammantaget har 223 ungdomar tagit del av insatsen, men enbart 70 ungdomar hade	Project 180 (OBS: i återfallsgruppen räknades enbart de in som börjat minst ett år före studiens början och minst ett år innan de fyllde	Omatchad kontrollgrupp bestående av de som inte fullföljde programmet som inte fick någon insats n=39	Återfall i brott (register både ungdomsdomstol och vuxenrätt) Missbruk och sociala färdigheter (självrporterad enkät)	Bland de unga där man räknat med kontrollgrupp: Minskning av återfall i total brottslighet samt egendomsbrott, vapenbrott och brott mot allmän ordning, minskning av antalet brott och allvarighetsgrad, inga sig. skillnader mot KG

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
			man fullständiga data på återfall för undersökning, dessutom har 34 unga vuxna med fullständiga data inkluderats, men fördelningen mellan IG och KG är oklar, majoritet ungdomar, mindre andel över 18 snittålder 15 år för de yngre och 22 år för de äldre (Hela gruppen: mest pojkar och män, mest latinos)	18) N=31			Bland de myndiga: ingen minskning av brottsligheten, ingen KG Båda grupperna (oklart hur många: minskade återfall, men ingen sig. skillnad mot KG) Sett till den stora gruppen (alltså inte enbart de som mätts för brottslighet) har gängmedlemskap inte minskat, ingen minskning av missbruk Förbättringar i sociala färdigheter och självkänsla, dessa sekundära mått har inte räknats mot KG
Arbreton & McClanahan (2002)	USA	För- och eftermätning, kontrollgrupp, uppföljning 1 år efter påbörjad intervention	Tjejer och killar, 9–18 år i riskzon för gängmedlemskap, flesta mellan 10 och 15 år N=452 (något fler pojkar, hälften svarta, många hispanics)	Gang Prevention through targeted outreach (GPTTO) n=236	Omatchad kontrollgrupp utan insats, statistisk kontroll för skillnader n=216	Brott, gänganknytning (häktning och inläsning till följd av dom, självrapporterad) Relationsbeteende, fritidsbeteende, skolbeteende, missbruk	Ingen påtaglig minskning av brottslighet, inga sig. skillnader mot KG, minskning av gängdelta-gande, men inga sig. skillnader mot KG, ingen minskning och inga sig. skillnader på missbruk, IG mindre benägna att gå hem i förtid/skolk, fråga lärare om hjälp vid skolarbeten, fler fritidsaktiviteter, fler avstängningar från skolan och då skillnader mot KG

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
						(självrapporerad)	
Arbreton & McClanahan (2002)	USA	För- och eftermätning, eftermätning 1 år efter påbörjad intervention, kontrollgrupp	Tjejer och killar, 9–18 år, nästan alla mellan 14 och 18, majoritet redan involverade i gäng n=114 (tre fjärdedelar pojkar, jämn fördelning mellan svarta, hispanics och asiater)	Gang Intervention through targeted outreach (GITTO): n=66	Omatchad kontrollgrupp utan insats, statistisk kontroll för skillnader n=48	brott, gänganknytning (häktning och inläsning till följd av dom, självrapporerad) relationsbeteende, fritidsbeteende, skolbeteende, missbruk (självrapporerad)	Ingen påtaglig minskning av brottslighet, inga sig. skillnader mot KG, mindre skolk, fler positiva familjerelationer och dessa förändringar skiljer sig från KG
Violence Reduction Unit (2011) (redovisning av studien i broschyrform, vetenskaplig artikel ännu inte publicerad)	Storbritannien	För- och eftermätning, kontrollgrupp, uppföljning 5–6 mån efter interventionsstart samt ca 10 mån efter frigivning	Ungdomar som begått våldsbrott och/eller är gängmedlemmar, snittålder 16 år n= 598	Community Initiative to Reduce Violence (CIRV), n=398	Omatchad kontrollgrupp utan intervention, n=200	Antal och typ av brott (oklart ursprung av uppgifterna)	47 % minskning av våldsbrott bland IG, skillnad mot KG Även generell minskning av våldsbrottslighet på områdesnivå jämfört med liknande område
Utslussning/eftervård							
Bouffard & Bergeron (2006)	USA	Processutvärdering inkl. för-	Unga vuxna som begått allvarliga	Serious and Violent Offender	Omatchad kontrollgrupp, stat-	Återfall i brott (inläsning),	60 % mindre risk för återfall (häktning) bland IG mot KG

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
		och eftermätning, kontrollgrupp, oklart hur lång uppföljningsperioden var	våldsbrott på slutan stalt, 18–35 år n=177	Reentry Initiative (SVORI) n=71	istisk kontroll för skillnader, TAU, n=106	Programdeltagande Intensitet av övervakning (mätt i drog och alkoholtester) missbruk	24 % av IG har villkorligt frigivning dragits in, inga sig. skillnader i återfall mot KG IG alkohol- och drogtestades oftare och testades mer sällan positiva
Braga (2009)	USA	Kvasiexperiment, uppföljning 3 år efter frigivning	Våldsamma unga vuxna män, på fängelse, 18–32 år, snittålder 21 år, n=417 (Nästan inga vita)	Boston Reentry Initiative (BRI) n=108	Matchad kontrollgrupp utan någon insats, n=309	Återfall i brott, typ av brott (häktning)	Efter 1 år hade 36 % återfallit, efter 2 år 68 %, efter 3 år 78 % Efter 1 år hade 20 % återfallit i våldsbrott, efter 2 år 27 %, efter 3 år hade IG också mindre återfall, troligen 30 % hade återfallit Mindre återfall för IG både när det gäller alla brott och specifikt våldsbrott
Fagan (1990)	USA (Boston)	RCT, mätning vid frigivning från slutan stalt, 4–6 mån efter frigivning och 1 år efter frigivning, cirka 2 år i samband med	Allvarligt våldsamma ungdomar, nästan alla var 16 år n=53 (enbart pojkar, mest svarta)	Violent Juvenile Offender (VJO) Program n=29	Randomisering, TAU, n=24	Återfall i brott specificerad i typ av brott (generellt och i antal dagar till återfall i förhållande till dagar i frihet, häktning eller slutenvård,	Efter 1 år hade 40 % återfallit i brott, 20 % i grova brott Efter 2 år hade 67 % återfallit i brott, 67 % i grova brott Efter 3 år och längre i frihet hade 80 % återfallit i brott och 75 % i grova brott, inga sig. skillnader mellan grupperna IG hade dock några färre häkt-

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
		avslutning av projektet				register), typ av brott (register)	ningar när det gäller alla brott upp till ett år, samt färre häktningar vad gäller grova brott i perioden 1–2 år Inga sig. skillnader i tid till första häktning
Fagan (1990)	USA (Detroit)	RCT, mätning vid frigivning från sluten anstalt, 4–6 mån efter frigivning och 1 år efter frigivning, cirka 2 år i samband med avslutning av projektet	Allvarligt våldsamma ungdomar, nästan alla var 16 år n=64 (enbart pojkar, mest svarta)	Violent Juvenile Offender (VJO) Program n=36	Randomisering, TAU, n=28	Återfall i brott specificerad i typ av brott (generellt och i antal dagar till återfall i förhållande till dagar i frihet, häktning eller slutenvård, register), typ av brott (register),	Efter 1 år hade inga återfallit, Efter 2 år hade 23 % återfallit, 15 % i grova brott Efter mer än 2 år hade 65 % återfallit, 41 % i grova brott, inga sig. skillnader mellan grupperna Fler dagar till första häktning bland IG än KG
Fagan (1990)	USA (Memphis)	RCT, mätning vid frigivning från sluten anstalt, 4–6 mån efter frigivning och 1 år efter frigivning, cirka 2 år i samband med avslutning av projektet	Allvarligt våldsamma ungdomar, nästan alla var 16 år n=40 (enbart pojkar, mest svarta)	Violent Juvenile Offender (VJO) Program n=19	Randomisering, TAU, n=21	Återfall i brott specificerad i typ av brott (generellt och i antal dagar till återfall i förhållande till dagar i frihet, häktning eller slutenvård, register), typ av	Efter 1 år hade 38 % återfallit, 44 % för grova brott, inga sig. skillnader Efter 2 år hade 40 % återfallit i brott, mindre än i KG 40 % hade begått grova brott, inga sig. skillnader Efter mer än två år hade 67 % återfallit i brott överlag och grova brott, inga sig. skillnader

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
						brott (register)	Inga sig. skillnader i tid till första häktning
Fagan (1990)	USA (Newark)	RCT, mätning vid frigivning från sluten anstalt, 4–6 mån efter frigivning och 1 år efter frigivning, cirka 2 år i samband med avslutning av projektet	Allvarligt våldsamma ungdomar, nästan alla var 16 år n=70 (enbart pojkar, mest svarta)	Violent Juvenile Offender (VJO) Program n=38	Randomisering, TAU, n=32	Återfall i brott specificerad i typ av brott (generellt och i antal dagar till återfall i förhållande till dagar i frihet, häktning eller slutenvård, register), typ av brott (register),	Efter 1 år hade 42 % återfallit, 50 % för grova brott Efter 2 år hade 53 % återfallit, 33 % i grova brott Efter mer än 2 år hade 83 % återfallit, 83 i grova brott, inga sig. skillnader Inga sig. skillnader i tid till första häktning
Barton m.fl. (2008)	USA (Alaska)	För och eftermätning, kontrollgrupp, uppföljning efter 12 mån	Ungdomar inom slutenvården, 12–20 år, de flesta mellan 17 och 18 år n=148	Boys and Girls Clubs Targeted Re-entry Initiative n=84	Omatchad kontrollgrupp utan insatser n=64	Återfall i brott (olika mått, registerdata) POSIT (olika självrapporterade uppgifter om missbruk, relationer och sociala färdigheter, men dåligt med uppföljning och jämförelsedata)	23 % blev häktade igen (större andel än KG), tog kortare tid att återfalla för IG än KG Minskning av allvarlighetsgrad, men inga sig. skillnader mellan grupperna Inga sig. skillnader i antal brott mellan grupperna Vid antal brott jämförs det inte med utgångsläget

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
Barton m.fl. (2008)	USA (Arkansas)	För och eftermätning, kontrollgrupp, uppföljning efter 12 mån	Ungdomar inom slutenvården, 12–20 år, de flesta mellan 17 och 18 år n=172	Boys and Girls Clubs Targeted Re-entry Initiative n=83	Omatchad kontrollgrupp utan insatser n=89	Återfall i brott (olika mått, registerdata) POSIT (olika självrapporterade uppgifter om missbruk, relationer och sociala färdigheter, men dåligt med uppföljning och jämförelsedata)	Inga uppgifter om allt återfall, enbart att 14 % återfall i allvarliga brott (inga sig. skillnader mot KG), inga sig. skillnader vad gäller dagar till återfall Minskning av allvarlighetsgrad, men inga sig. skillnader mellan grupperna Inga sig. skillnader i antal brott mellan grupperna Vid antal brott jämförs det inte med utgångsläget
Barton m.fl. (2008)	USA (Wisconsin)	För och eftermätning, kontrollgrupp, uppföljning efter 12 mån	Ungdomar inom slutenvården, 12–20 år, de flesta mellan 17 och 18 år n=131	Boys and Girls Clubs Targeted Re-entry Initiative n=81	Omatchad kontrollgrupp utan insatser n=50	Återfall i brott (olika mått, registerdata) POSIT (olika självrapporterade uppgifter om missbruk, relationer och sociala färdigheter, men dåligt med uppföljning och jämförelsedata)	31 % blev häktade igen (ingen skillnad mot KG), inga sig. skillnader vad gäller dagar till återfall Minskning av allvarlighetsgrad, men inga sig. skillnader mellan grupperna Inga sig. skillnader i antal brott mellan grupperna Vid antal brott jämförs det inte med utgångsläget

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
Lundström m.fl. (2012)	Sverige	Kvasiexperiment, uppföljning 1 år och 2 år efter utskrivning från SiS-institution	Ungdomar som placerats på SiS-institution (drygt hälften pga brottslighet), 11–20 år, snittålder 15 år n=491 (något fler killar)	Utslussning, Motverka Våld och Gång (MVG) n=156	Historisk kontrollgrupp TAU n=335	Återfall i brott (självrapporerad vid 1-års-mätning och registerdata vid 2-årsmätning) Psykiska och somatiska besvär, missbruk	1 år efter utskrivning hade 70 % återfallit i brott (självrapporerad), inga sig. skillnader mot KG Efter 2 år hade 58 % blivit lagförda (register), inga sig. skillnader mellan grupperna, inga sig. skillnader i våldsbrott 1 år efter utskrivning hade också psykosomatiska besvär och missbruk minskat, färre tillhörde kriminellt gäng, inga sig. skillnader mot KG
Skyddstillsyn/frivårdsprogram på särskilt centrum							
Lobley & Smith (2007)	Storbritannien	För- och eftermätning, kontrollgrupp, vågvis, mätning 2 år efter intag för första tre grupperna, 1 år för andra två grupperna	Ungdomar som begått flera brott under en längre tid, 14–16 år, de flesta mellan 12 och 14 år n=drygt 100 (mest pojkar)	CueTen n=86 började, 72 var med tillräckligt länge för att kunna ha fullföljt och 29 fullföljde	Omatchad kontrollgrupp som inte fick någon intervention, kontrollgrupp bildades av polisuppgifter framför allt baserad på brottslig bakgrund n=39 (två års data för 18 personer och ett	Återfall i brott, typ av brott (domar via register)	Efter 1 år hade 58 % av fullföljare återfallit, 68 % av de som avbröt, Efter 2 år hade 80 % av fullföljare och 93 % av avbrytare hade återfallit, inga sig. skillnader mot KG vid båda mättillfällena, inte heller sig. skillnader i allvarlighetsgrad

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
					års data för 21)		
Lobley & Smith (2007)	Storbritannien	För- och eftermätning, kontrollgrupp, mätning 6 mån, 12 mån, 2 år, 3 år och 4 år efter att projektet börjat, flera vågor	Ungdomar som begått minst 5 brott under det senaste året och minst ett under de senaste två månaderna, i slutet ungdomsvård, 12–16 år, senare upp till 18 år, flesta mellan 14 och 15 år n=186 (mest pojkar)	Freagarrach n=106 började (fullständiga data över 95 individer)	Omatchad kontrollgrupp som inte fick någon intervention, kontrollgrupper bildades utifrån brottsregister, dels samma KG som i CueTen-projektet, dels egen grupp n=91 (52 + 39 från CueTen)	Återfall i brott (domar via register)	4 år efter att projektet startade hade alla ungdomar återfallit i brott, inga sig. skillnader mot KG, fler ungdomar i den kombinerade kontrollgruppen dömdes för grova brott (inlåsnings) under de första 2 åren (inga data om dem som fullföljer och de som inte gör det)
Zhang (1996)	USA	RCT, mätning när fortfarande i slutet vård, mätning under skyddstillsyn (probation) och när avslutad (minst 15 mån)	Ungdomar som blivit dömda och varit i slutenvård, men som nu ska ut i hemkommunen, ingen slutenvård där (alla fall som kom in under tre månaders tid), uppgifter om ålder saknas, troligen mellan 10 och 17 år N=725	Juvenile Justice Center n=364	Randomisering, svarta vanliga area offices, n=361	Återfall i brott (register, återfall efter skyddstillsyn: räknas enbart de som slutförde) Uppförande under tiden för skyddstillsyn (register)	66 % av svarta återföll i brott under tiden i skyddstillsyn och 47 % av latinos, större andel i IG, inga sig. skillnader mellan grupperna när det gäller uppförande/slutförande Minst 15 mån efter avslutad skyddstillsyn hade 43 % återfallit, inga sig. skillnader när det gäller svarta, men större andel återfall i IG bland latinos

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
			(mest pojkar, mest svarta och latinos)				
Zhang & Zhang (2005)	USA	RCT, för- och eftermätning, mätning 6, 12, 18 och 24 mån efter påbörjad intervention	Ungdomar som kommit i kontakt med rättsväsendet och har minst tre riskfaktorer (skolproblem, familje-problem, missbruk, kriminella mönster), 9–16 år, flesta 14–15 år n=327 (mest pojkar, mest afroamerikaner och latinos)	Repeat Offender Prevention Program (ROPP) n=165 (inkl. 106 som fullföljde)	Randomisering, bara övervakning av kriminalvårds-personal, inga specifika insatser, n=162 (98 som fullföljde)	Brottslighet (register) Skolprestationer (register)	Efter 6 mån hade 8 % blivit anmälda för brott, vilket är lägre andel än KG Efter 12 och 18 mån hade 14 och 16 % blivit anmälda, ingen sig. skillnad mot KG IG hade bättre skolprestationer (antal dagar, i början även antalet godkända kurser och betyg)
Lane m.fl. (2005) + Lane m.fl. (2007) + Turner m.fl. (2001)	USA	RCT, uppföljning 6, 12 och 18 mån efter avslutad intervention	Ungdomar som begått brott och som dömts till 7 månader för mindre allvarliga brott alt. 9 för allvarligare brott, inom slutenvården eller har brutit mot villkorlig dom, viss riskscore 12–18 år, hälften	South Oxnard Challenge Project (SOCP) n=264 (226 som mättes alla gånger och 151 som fullföljde)	Randomisering, Vanlig probationenhet så länge det behövs, N=275 (236 som mättes alla gånger och 163 som fullföljde)	Återfall i brott ur register (självrapporerad och register, häktning, dom, inläsning) Övervakningsstatus (probation status), missbruk, skadestånd, sam-	Efter 18 mån hade 59 % återfallit enligt registerdata, 13 % i grova brott (häktning), inga sig. skillnader mot KG 26 % fick allvarliga straff, inga sig. skillnader mot KG fler KG hade avslutad övervakning i samband med att intervention avslutad IG hade mer missbruk (men tes-

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
			mellan 15 och 16 n= 539 (mest pojkar, mest latinos)			hällstjänst Skolresultat, missbruk	tades också i större utsträckning) Osäkerhet kring skadestånd (inte alltid relaterat till det brott de studerades för) Fler i IG gjorde den samhällstjänst de skulle göra
Skyddstillsyn/frivårdsprogram utan särskild lokal							
Krebs m.fl. (2010)	USA	För- och eftermätning, kontrollgrupp, eftermätning 6 och 12 mån efter interventionsstart	Ungdomar som begått brott, hög risk för återfall, 9–18 år, snittålder 15 år n=306 (mest pojkar, mest vita)	Breaking the Cycle (BTC) n=149 (inkl. de som inte fullföljde)	Omatchad kontrollgrupp som inte fick någon insats, statistisk kontroll för skillnader n=157	Återfall i brott, antal brott (registerdata)	Efter 6 mån inga sig. skillnader i återfall, inte heller i antal brott Efter 1 år 2,36 ggr lägre odds för återfall än KG och 61 % färre antal häktningar än KG
Palmer (2002)	USA (Valley Unit)	RCT, mätning 3 år innan institutionalisering och 3 år efter	Ungdomar som begått flera brott (mest egendomsbrott), 11/13–19 år, snittålder 15 n=889 (mest pojkar, jämn fördelning mellan vita och icke-vita)	Community Treatment Project n = 396	Randomisering, TAU n=493	Återfall i brott, typ av brott (avstängning från övervakningsprogrammet, antal brott per 1 000 mån i frihet, register)	Pojkar: IG betydligt mindre återfall än KG under tiden för övervakningsprogrammet, gäller även allvariga och våldsamma brott, inga sig. skillnader efter frigivning Flickor: färre allvariga brott efter frigivning än KG, i övrigt inga sig. skillnader under tiden för övervakningsprogrammet eller frigivning

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
Palmer (2002)	USA (San Francisco Unit)	RCT, mätning 3 år innan institutionalisering och 3 år efter	Ungdomar som begått flera brott (mest egendomsbrott), 11/13–19 år, snittålder 15 n=618 (mest pojkar, jämn fördelning mellan vita och icke-vita)	Community Treatment Project n=125	Randomisering, TAU n=493	Återfall i brott, typ av brott (avstängning från övervakningsprogrammet, antal brott per 1000 mån i frihet, register)	Pojkar: under tiden för övervakningsprogrammet färre allvarliga och våldsamma brott än KG, inga sig. skillnader i övrigt flickor: KG hade betydligt mindre återfall under tiden för övervakningsprogrammet, i övrigt inga uppgifter då för få fall
Little m.fl. (2004)	Storbritannien (Kent)	RCT, datainsamling varje mån, uppföljning 2 år efter avslutat program	Ungdomar med minst tre domar eller varningar, har tidigare varit på sluten anstalt eller inte fullgjort samhällstjänst, 15–17 år, snittålder 16 år n=79	Intensive Surveillance and Supervision Programme (ISSP), n=24	Två randomiserade kontrollgrupper, KG1: utifrån randomisering av alla som kvalificerar sig i en kommun, KG 2: matchad utifrån en andra kommun som liknar den första kommunen där också alla som kvalificerar sig ingår), TAU KG 1: n=24, KG 2: n=31	Återfall i brottslighet (register på lokal och nationell nivå och uppgifter av professionella som arbetar med ungdomarna, vid tveksamhet den högsta siffran) Antal domar under uppföljning Antal häktningar av polisen för brottslighet under uppfölj-	2 år efter avslutad intervention hade 97 % fått någon fällande dom, inga sig. skillnader mot båda KG IG häktades mindre ofta jämfört med KG1, men inte KG2

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
						ning Antal häktningar per mån av frihet i uppföljning Förhållandet mellan antal häktningar under uppföljning i förhållande till antalet två år innan	
Gray m.fl. (2005) + Moore m.fl. (2006)	Storbritannien (olika platser i England och Wales)	Kvasiexperiment, uppföljning efter 12 och 24 mån efter avslutad intervention Flera insamlingsvågor	Ungdomar med minst 4 brott inom 12 mån, 10–17 år, snittålder 16 år n= ca 8 300 (fullständiga data på 2 år för 1453 individer) (nästan enbart pojkar, mest vita)	Intensive Surveillance and Supervision Programme (ISSP) inom ramen för Youth Offending Teams (YOT) n=cirka 3 248 dvs. 47 % fullföljde i IG, flesta slutade pga. nya straff, uppföljningsdata för 2 873 efter ett	Matchad kontrollgrupp, TAU, n= ca 1,393 Uppföljningsdata för 1 112 efter (12 mån och 510 efter 2 år)	Antal inlåsnings Antal och allvar av återfallsbrott Upplevt effektivitet av ungdomar, föräldrar och personal xkvant och kval, via de som arbetar i projektet och ungdomar själva, även officiell statistik	12 mån efter avslutad intervention hade 89 % av IG blivit dömda igen efter 24 mån nästan alla, skillnader (värre) mot KG, efter 12 mån 40% färre brott av återstående, efter 24 mån 39 % färre brott av återstående, inga sig. skillnader mot KG, Efter 12 och 24 mån 13 % minskning av allvarlighetsgrad av brotten i respektive återstående grupp, inga sig. skillnader mot KG

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
				år och 943 efter 2 år			
Carney & Buttell (2003)	USA	RCT, uppföljning 6, 12 och 18 mån efter interventionsstart, 141 individer	Ungdomar som blivit dömda i ungdomsdomstol för grov brott eller flera brott, t o m 17 år, snittålder 14 år n=141 (relativt jämn könsfördelning, något fler pojkar, relativt jämn fördelning mellan vita och svarta)	Juvenile Delinquency Task Force Implementation Committee program n=73	Randomiserad studie, TAU (också ganska omfattande insatser) n=68	Återfall i brott (häktning, register), antal brott (anmälningar, register), sekundära mått på sociala omständigheter	Efter 6 mån hade 31 % återfallit i brott, efter 18 mån 25 %, inga sig. skillnader när det gäller brottslighet (återfall, antal) vare sig under programmet eller efter Under hela uppföljningsperioden skolkade IG mindre, blev mer sällan avstängda från skolan, begick färre övergrepp, mindre ofta upplöskade av polis KG hade arbete i större utsträckning än IG
Pullman m.fl. (2006)	USA	För- och eftermätning, kontrollgrupp eftermätning 790 dagar (2 år och 2 mån) efter påbörjad intervention	Ungdomar dömda för brott med emotionella och beteendeproblem och deras familjer, diagnosticerad psykisk störning, minst 6 mån skyddstillsyn kvar, snittålder 15 år n=204 (mest pojkar, mest vita)	Connections N=106	Omatchad kontrollgrupp som fick traditionella psykiatriinsatser, den grupp som hade samma kriterier och skulle ha ingått i programmet (identifierades innan programmet utvecklats)	Återfall i brott (antal dagar till ny incident i form av att bryta mot regler för skyddstillsyn, uppförandebrott och brott), typ av brott (antal dagar till allvarliga brott, antal unika inläsnings-	Det var 2,8 gånger mer sannolikt att KG återföll, det tog längre tid för IG att återfalla Det var 3 gånger mer sannolikt att KG begick grova brott, det tog längre tid att återfalla i grova brott 72 % blev inlästa någon gång under vårdtiden skillnader i samtliga avseenden

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
					klart), men som antingen blev för gamla, flyttade eller hade andra ändringar när programmet startade, statistisk kontroll för skillnader n=98 individer	episoder, antal inläsningsdagar, register)	
Kombination av pedagogisk och annan individuell behandling							
Deschenes & Greenwood (1998)	USA	Kvasiexperiment, för- och eftermätning, uppföljning 1 och 2 år (troligen efter avslutat program)	Ungdomar som är dömda för brott (dock ej mycket grova), 14–17, utan våldsamt beteende, n= 192 (mest svarta, kön oklart, antagligen pojkar)	Nokomis Challenge program Äventyrspedagogik + annan behandling n=97 (enbart 40 % slutförde hela programmet)	Matchad kontrollgrupp, TAU (någon form av sluten ungdomsvård på statlig eller privat institution med olika former av grupp-baserade, sammantaget ofta 15–16 månader) n=95	Återfall i brott och typ av brott (både registerdata häktningar och självrapporterad) Psykosociala förmågor och välbefinnande	Efter 1 år hade 26 % i IG återfallit enligt register (skillnad mot KG) Efter 2 år hade 31 % återfallit, inga sig. skillnader, IG rapporterade mindre drogrelaterade brott efter 2 år än KG Båda grupper förbättrade sitt psykosociala välbefinnande vid mätning 1 år efter programstart, men mätte inte bättre i uppföljning efter 2 år

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
Minor & Elrod (1990) + Elrod & Minor (1992)	USA	RCT, för- och eftermätning, uppföljning 18 mån efter avslutad intervention	Ungdomar under skyddstillsyn (intensive + moderate probationers), 12–17 år, snittålder 15 år, Ursprungligen 75 individer, n=43 slutförde och hade fullständiga data (Mest pojkar, mest vita)	Project Explore Äventyrspedagogik + annan behandling n=22	Randomisering, TAU, n=21	Återfall i brottslighet, antal brott, typ av brott (register och självrapporterad)	68 % återfall i "vanliga" brott och 45 % i <i>status offenses</i> , inga sig. skillnader mot KG IG hade minskat antal vanliga brott med 55 % och <i>status offenses</i> 60 %, inga sig. skillnader mot KG
Scott m.fl. (2002)	USA	För- och eftermätning, kontrollgrupp, uppföljning 1 år efter programslut för IG och 1 år efter första våldsbrottet för KG	Pojkar 13–18 år, dömda för första gången för våldsbrott, snittålder: 15 år n=76 (majoriteten svarta)	Turning Point Rethinking Violence Program (TRPV) N=38	Omatchad kontrollgrupp, TAU (vanligast med 100 timmar samhällstjänst) n=38	Återfall i våldsbrott (antal via register)	Minskning av våldsbrottslighet, skillnad mot kontrollgrupp med 0,05 kvot att återfalla i våldsbrott för IG mot 0,33 i KG (troligen representerar siffran genomsnittligt antal brott per individ)
Övriga program							
Butler m.fl. (2011)	Storbritannien	RCT, för- och eftermätning, mätning av brottslighet direkt efter, 6	Familjer med ungdomar som begått brott, dömda för brott, till minst 3 månaders skyddstillsyn eller	Multisystemisk terapi (MST) inom ramen för Youth Offending Teams (YOT)	Randomisering, KG får insatser via vanliga Youth Offending Teams	Återfall i brott och antal (register), främst psykosociala utfall som själv-	Båda interventioner minskade återfall i brott, 6 mån efter interventionsstart hade 10 % av IG återfallit, lägre än KG Efter 18 mån hade 8 % av IG

Författare, publiceringsår	Land	Studiedesign	Studiepopulation, ålder, ev. andra problem, antal i studien	Namn på interventionen, antal individer i interventionsgruppen	Kontrollgrupp, antal i kontrollgrupp	Utfallsmått	Resultat (enbart statistiskt signifikanta skillnader redovisas)
		mån, 12 och 18 mån efter avslutad intervention, sekundära utfallsmått vid baseline och avslutad intervention	efter fängelse under 6 mån, 13–17 år, snittålder 15 år n=108 (mest pojkar, etniskt blandade)	n=56	N=52	och föräldraruppskattade symtom av antisociala beteenden, brottsligt tänkande, personlighetsfunktion och föräldravariabler	återfallit i icke-våldsamma brott där skillnad mot KG, när det gäller våldsbrottslighet inga sig. skillnader Minskning av antal brott per 6 mån period, enbart skillnader i sista perioden Förbättringar i sekundära mått för försöksgruppen
Myers m.fl. (2000)	USA	Kvasiexperiment, uppföljning 9 och 12 mån (oklart om efter programstart eller -slut)	Ungdomar som begått ett eller flera brott ("early career"), mest våldsbrott 9–17 år, snittålder 14 år n=60 (mest flickor, lite övervikt för svarta)	Back-on-Track N=30 (exkl. 11 som inte fullföljde)	Matchad kontrollgrupp, TAU n= 30	Återfall i brott, antal brott (häktning, register)	Efter 12 mån hade 10 % återfallit, hade även begått färre brott, skillnad mot KG

Tabell 6.2. Redovisning av inkluderade processutvärderingar

Författare, publiceringsår	Land	Målgrupp, ev. omfattning	Namn på intervention	Organisation	Brottslighet och andra individuella utfall	Framgångar gällande samverkan	Utmaningar gällande samverkan
Breda lokala insatser							
Malmö stads-kontor (2012)	Sverige	Socialtjänst, skola och polisen	Fem Fokus	Förstärkning av befintligt SSP-arbete, kommunens brottsförebyggande samordnare, ungdomsåklagare, strategisk och operativ nivå	Uppgifter saknas	Förbättring av befintligt SSP-arbete, särskilt förstärkning mellan stadsdelsförvaltning och närpolis	Bristande samordning med befintliga program och arbetsformer Bristfällig uppföljning Bristande kommunikation
Forkby (2008)	Sverige	Ungdomar i riskzon, själva området	Ung och Trygg	Förstärkning av befintlig samverkan, tre nivåer, senare en förstärkning med 70 ungdomspoliser	Uppgifter saknas	Snabba insatser i undantagssituationer har fungerat bra Konkretisering av samverkan Särskilda rutiner för att hantera sekretesskrav har utvecklats (preciseras dock inte)	Otydlighet i roller med resulterande brister i engagemang Kommunikationssvårigheter internt och externt Ledarskapsprogram har inte spridit sig
Carlsson (2006), Egge m.fl. (2008)	Norge (Oslo)	12–20 år, senare upp till 23 år, barn med kriminellt beteende och annan utsatthet	Sammen lager vi et tryggere Oslo (SaLTo) som är en lokal anpassning av SLT i Oslo	Samverkan på tre nivåer	Uppgifter saknas	Polisen har fått fler naturliga arenor för att arbeta med målgruppen och utvecklat rutiner för kommunikation med socialtjänsten Regelbundna möten främjade kommunikationen	Övriga aktörer irriterar sig på att socialtjänsten är restriktiv när det gäller sekretess Osäkerhet om varandras resurser, vilket inneburit ett underutnyttjande Högre nivåerna har varit

Författare, publiceringsår	Land	Målgrupp, ev. omfattning	Namn på intervention	Organisation	Brottslighet och andra individuella utfall	Framgångar gällande samverkan	Utmaningar gällande samverkan
						<p>Fortsättning av polisens redan befintliga lokala kriminalitetsförebyggande arbete, stor legitimitet bland befolkningen</p> <p>Särskild utveckling av insatser för ungdomar med missbruksproblem</p> <p>Har även dragit in andra aktörer, entusiasm</p>	<p>skeptiska till möten, varför det har varit svårt att fatta löpande beslut</p> <p>Inget samarbete med BUP trots uttalat behov</p> <p>Otydlighet kring koordinators roll</p> <p>Skepsis mot styrning uppiifrån</p> <p>Psykiatri saknas</p> <p>För lite fokus på äldre ungdomar, dvs. över 18</p>
Gundhus m.fl. (2008)	Norge (hela Norge)	12–20 år, senare upp till 23 år, barn med kriminellt beteende och annan utsatthet	Samordning av Lokale kriminalitetsförebyggande Tiltak (SLT) i hela Norge	Samverkan på tre nivåer	Uppgifter saknas	<p>Generellt bra förankring på högsta nivå</p> <p>Små arbetsutskott utträttar mer än stora</p> <p>Utveckling av olika förslag på åtgärder att hantera sekretess</p>	<p>Vanligtvis 2 organisationsnivåer i kommunerna mot 3 nivåer i SLT, varför det fattas en naturlig mellannivå</p> <p>Pengarna upplevs ofta inte räcka till</p> <p>Otydlighet kring koordinators roll</p> <p>Avsaknaden av kompetens i evaluering, kvalitetskontroll och ekonomi</p> <p>Dilemma i att å ena sidan göra skillnad, å andra sidan använda och rationalisera de insatser som redan finns</p> <p>Brist på representation från</p>

Författare, publice-ringsår	Land	Målgrupp, ev. omfattning	Namn på intervention	Organisation	Brottslighet och andra individuella utfall	Framgångar gällande samverkan	Utmaningar gällande samverkan
							<p>insatssidan i arbetsutskottet och även kompetens om till äldre ungdomar</p> <p>Brist på representation från teknik som skulle kunna bygga kriminalitetsförebyggande i högre grad, konfliktråd och frivilligorganisationer (har bland annat med kommun-/regionsansvar att göra)</p> <p>Bristande samsyn av problem och metoder i arbetsutskottet hindrar ev. effektivitet i insatser</p> <p>Ibland kan olika möjligheter att lämna upplysningar uppfattas som bristande vilja, vilket skapar irritation</p>
Egge m.fl. (2008)	Norge (Bergen)	Ungdomar med kriminellt beteende och område med hög brottsbelastning	Samordning av Lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak (SLT)	Samverkan på tre nivåer	Uppgifter saknas	<p>Identifiering av problem med god lokalkunskap. Tidig och bred geografisk intervention bl.a. genom fältassistenter och vakter</p>	<p>Mest fokus på primärprevention</p> <p>Vissa lokala områden täcks mindre än andra</p> <p>Svag central koordinering av just kriminalitetsförebyggande åtgärder</p> <p>Missbrukshjälp och psykiatri underrepresenterade</p> <p>Stor variation mellan stads-</p>

Författare, publice-ringsår	Land	Målgrupp, ev. omfattning	Namn på intervention	Organisation	Brottslighet och andra individuella utfall	Framgångar gällande samverkan	Utmaningar gällande samverkan
							delar och bristande informationsutbyte mellan dem Bristande skriftlig dokumentation gör att information är privat, innebär också bristande systematik i kunskapsutvecklingen
Egge m.fl. (2008)	Norge (Kristiansand)	Ungdomar med kriminellt beteende och områden	Samordning av Lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak (SLT)	Samverkan på tre nivåer	Uppgifter saknas	Identifiering av problem med god lokalkunskap Stabila forum på alla nivåer Tålmodiga system även när ett ärende tar lång tid God kommunikation horisontellt och vertikalt	Skolan har ingen central plats i samarbetet Missbrukshjälp och psykiatri underrepresenterade Skolans observationer stannar i systemet, liten kontakt med skola Dålig överblick över behov vad gäller missbruk och psykiatri för kriminalitetsprevention Interdisciplinärt samarbete kring unga vuxna missar de som är under 18 år
Egge m.fl. (2008)	Norge (Stavanger)	Ungdomar med kriminellt beteende och områden	Samordning av Lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak (SLT)	Samverkan på tre nivåer	Uppgifter saknas	Identifiering av problem med god lokalkunskap Bland alla aktörer, helhetliga bilder Fångar upp sysslösa ungdomar Stabila forum på alla nivåer	För lite fokus på yngre och äldre Just kriminalitetsforebyggande fora är instabila Fokus på ungdomskola, men det innebär att man bortser

Författare, publiceringsår	Land	Målgrupp, ev. omfattning	Namn på intervention	Organisation	Brottslighet och andra individuella utfall	Framgångar gällande samverkan	Utmaningar gällande samverkan
							från annan ungdom
Egge m.fl. (2008)	Norge (Trondheim)	Ungdomar med kriminellt beteende och områden	Samordning av Lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak (SLT)	Samverkan på tre nivåer	Uppgifter saknas	<p>Identifiering av problem med god lokalkunskap</p> <p>Aktiva nattvandrare och ungdomsklubbar som låg-tröskelverksamhet</p> <p>Använder sig av idrott som central del i förebyggande arbete</p> <p>Bred satsning, t.ex. inrättat offercenter,</p> <p>tydligt ideologiarbete som understryker att ungdomar är resurser för staden</p> <p>Arbetar aktivt mot centrumsproblematik Korta beslutsvägar</p>	<p>Skolan har ingen central plats i samarbetet</p> <p>Ev. dubbelarbete och lite för många samarbetsforum</p> <p>Bristande skriftlig dokumentation gör att information är privat, innebär också bristande systematik i kunskapsutvecklingen</p> <p>Bristar i horisontell kunskapsutväxling</p>
Carlsson & Haaland (2004)	Norge	Ungdomar i nynazistiska och multietniska gäng som slåss (specifika gäng)	Insatser mot våldsamma grupper (främst nazister) i Kristiansand	Breda insatser där kommun, polis och civilsamhälle samverkar	Osäker då ingen formell registrering, men minskning från cirka 40 aktiva nynazister till 10–12, inga nyrekryteringar, mindre våldsamma brott och ingen uniformering, liknande	<p>Politiskt genomtänkt samarbete genom koordinators överblick,</p> <p>Polis fokuserar snarare på förebyggande än på repressivt arbete</p> <p>Lyckat informationsutbyte på arbetsgruppsnivå</p> <p>Individuella lösningar för att hantera sekretessbestämmelser</p>	<p>Både styr- och arbetsgruppen blev för stora och därmed tungrodda</p> <p>Risk för sekretessbrott vid för stora arbetsgrupper</p> <p>Sekretess upplevdes ibland som hinder även om man hittat lösningar</p> <p>Viss oenighet bland professionella om hur problem ska lösas</p>

Författare, publiceringsår	Land	Målgrupp, ev. omfattning	Namn på intervention	Organisation	Brottslighet och andra individuella utfall	Framgångar gällande samverkan	Utmaningar gällande samverkan
					tendenser bland den multietniska gruppen	Bra erfarenheter med att engagera föräldrar, bl.a. polisens bekymringssamtal Olika myndigheter kunde använda resurser tillsammans på genomtänkt sätt Polis och enskilda kommunala enheter har uppnått god dialog med de viktigaste etniska grupperna Lyckat samarbete mellan professionella och politiker	
Carlsson (1995)	Norge	Lokalsamhälle som är främlingsfientlig högborg	Aksjonsplan Brumunddal	Breda insatser där kommun, polis och civilsamhälle samverkar	Osäker då samspel mellan den faktiska brottsutvecklingen och ökad anmälningsbenägenhet, verkar ha ökat, dock inte de allvarliga brotten	Oftast bilaterala kontakter och kommunikation, men det har varit viktigt med koordinationsmekanismen, förbättrad kommunikation och ökad kunskap om varandras uppgifter. Närmiljökonsulent/projektledare hade god kännedom om samhället och blev därför bra nätverksbyggare Statligt stöd underlättade praktiskt, men gav också legitimitet	Mindre bra samarbete kunde döljas av stora externa resurser Enbart vissa delar av befolkningen, medelklass, engagerade Toppstyrning gjorde det trögt att jobba tvärprofessionellt För mycket prat i aktionsplansgrupperna utan uppföljning i handling Oklarheter i aktionsplansgruppernas mandat Kommunikationsbrister innebär att man upplevde de andra som passiva

Författare, publiceringsår	Land	Målgrupp, ev. omfattning	Namn på intervention	Organisation	Brottslighet och andra individuella utfall	Framgångar gällande samverkan	Utmaningar gällande samverkan
Olsen & Hansen (2001)	Danmark	Marginaliserade ungdomar med annan etnisk bakgrund än dansk, i viss stadsdel 15-25 år	Kriminalprævention og integration på Indre Nørrebro	Flera tvärprofessionella arbetsforum och nätverk för personer och institutioner Mycket uppsökande arbete	Kriminalitet har sjunkit i området och minskningen var större än i andra delar av Köpenhamn	Fungerar bara med akuta insatser minskning av byråkrati	Tre konkurrerande nätverk: kring stadsdelspolitiker, barn- och ungdomsnätverk, en viss skola, kring barn- och ungdomsförvaltning, andra skolor, kring tidigare SSP-utskott Brist på gemensam förståelse av de involverade aktörerna Inte del av SSP som upplevts som för tungt och långsamt, SSP har inte heller riktigt litat på att dela med sig av information till personer som varit kända för att själva ha varit gängledare förut Samarbetsproblem mellan socialförvaltning och barn- och ungdomsförvaltning eftersom målgruppen svår att avgränsa och oenigheter om vem som då ska betala
Carlsson (2005)	Norge	Ungdomar med kriminellt beteende och gänganknytning, de flesta	Tett på (gänginterventionsprojekt)	Ungdomscenter, operativ och strategisk nivå	Gäng upplöstes, men till följd av intern konflikt Av de sju som projektet inten-	Bra personliga relationer mellan ungdomar och socialarbetarna Bra med socialarbetarens lättillgänglighet och koordi-	Oenighet om arbetssätt och rollfördelning Misstro från socialförvaltningen mot medarbetare utifrån

Författare, publiceringsår	Land	Målgrupp, ev. omfattning	Namn på intervention	Organisation	Brottslighet och andra individuella utfall	Framgångar gällande samverkan	Utmaningar gällande samverkan
		17–18 år N=15–16			sivt jobbat med har sex gradvis integrerats i de viktigaste samhällsområdena, även mindre brott bland dem Ungdomar fick tillgångar till nya arenor	nerande roll	Val av aktörer inte optimalt utifrån effektivitetsperspektiv (fel enhet inom polisen) Bristande engagemang och hög personalomsättning Bristande skydd för medarbetarna Marknadsföring utåt ledde till bristande legitimitet inåt
Utslussning/eftervård							
SiS (2009), Basic m.fl. (2009), Lundström m.fl. (2012)	Sverige	Ungdomar som placerats på SiS (drygt hälften pga. brottslighet), 11–20 år, n=491 (156 i IG)	Motverka Våld och Gäng (MVG)	Förstärkning av befintlig samverkan Antalet placeringar ökade med 41 %	Minskning av andel lagförda, men inga signifikanta skillnader när det gäller återfall i brott generellt och våldsbrott efter 2 år 1 år efter utskrivning hade psykosomatiska besvär och missbruk minskat, färre tillhörde kriminellt gäng, inga sig. skillnader mot	Socialekreterare var mer nöjda med kunskapsöverföring, ungdomar och föräldrar upplevde samordnaren som en trygghet Socialtjänsten upplevde samordnare som avlastning för socialtjänsten	Otydlighet i roller (särskilt samordnare) Socialtjänsten upplevde det som uppifrån Betungande administrativ börda som flyttar fokus från de unga Bristande förankring i kommunerna

Författare, publiceringsår	Land	Målgrupp, ev. omfattning	Namn på intervention	Organisation	Brottslighet och andra individuella utfall	Framgångar gällande samverkan	Utmaningar gällande samverkan
					KG		
Bure & Petersson (2000)	Sverige	Dömnda unga vuxna inom kriminalvården (under 25)	SoKrAmi	Ami på anstalt, fortsättning utanför, inom befintlig organisation	Uppgifter saknas Andra problem som missbruk och sociala svårigheter som klienter kan ha försumrats pga. ensidigt fokus på arbete Klienter upplever ingen skillnad mot tidigare frigivnings-situationer	Bra kommunikationsflöde har underlättat samarbetet både i bemärkelsen kunskap om den andres verksamhet och personliga kontakter Har även inneburit större tydlighet gentemot klienter	Projektform kortsiktig med problembild som är mer långsiktig Rädsla för kostnadsövertäring från socialtjänstens sida då de har yttersta ansvaret Skärpta krav att få delta i åtgärder från arbetsförmedlingen innebär att grundrehabilitering behöver vara på mycket hög nivå under väldigt kort tid Otydlighet i roller i styrgruppen Stort avstånd mellan styrgrupp och projektgrupp Oklarhet om gemensamt mål (metodutveckling) bland handläggarna På ett ställe svårt att ordna arbets träningsplatser och bostäder
Ramsbøl (2003)	Danmark	Ungdomar mellan 15 och 17 med kriminella ungdomar	Samarbete mellan sociala myndigheter och kriminal-/frivården	Enbart ram för samverkan	Uppgifter saknas	De som mer eller mindre har upparbetat samarbete kring barn tycker det fungerar bra	Få kommuner kände till riktlinjerna Flera frivårdsenheter uppfattade att polisen gör personutredningar själva i stället för

Författare, publiceringsår	Land	Målgrupp, ev. omfattning	Namn på intervention	Organisation	Brottslighet och andra individuella utfall	Framgångar gällande samverkan	Utmaningar gällande samverkan
							att vända sig till de sociala myndigheterna Frivården upplever osäkerhet i kommunerna om barnens kontakt med rättssystem Bristande tydlighet vad gäller roller
Bonke & Carøe (2001)	Danmark	Dömda ungdomar med vålds- och/eller missbruksproblem	Fyns-projektet	Social institution	Uppgifter saknas		Dilemma att behandla och säkra samtidigt, kunde inte tillgodoses Osystematisk tillämpning av metoder
Bonke & Carøe (2001)	Danmark	Dömda ungdomar mellan 15 och 18, ibland missbruksproblem	Århus-projektet	Social institution	En del har gått ut grundskolan, påbörjat utbildning och tagit körkort		Osystematisk tillämpning av metoder
Skyddstillsyn/frivårdsprogram							
Korreman (1992)	Danmark	15–18 år som blivit dömda N=33 (mest pojkar, i Köpenhamn majoriteten med invandrarbakgrund)	Det tvärsektorielle samråd – en organisatorisk indsats over for kriminelle unge	Grupp i kommunen rådgör om vad som ska ske med ungdomen, individuell handlingsplan vid behov	Av 20 personer som fick individuell handlingsplan återföll 9 (45 %) under försöksperioden, få ungdomar kunde bo kvar hemma i alla fall	Samråden bedöms ha bidragit till bra beslutsunderlag tack vare bättre kommunikation kring ungdomens villkor samt möjlighet att agera snabbt, bättre uppföljning möjligt	Ingen väsentlig minskning av tiden mellan häktning och dom

Författare, publiceringsår	Land	Målgrupp, ev. omfattning	Namn på intervention	Organisation	Brottslighet och andra individuella utfall	Framgångar gällande samverkan	Utmaningar gällande samverkan
Kvello & Wendelborg (2009)	Norge	Ungdomar upp till 18 år som riskerar fortsatt brottslighet N=89	Oppfølgings-team for unge lovbytere	Samverkan främst mellan rättsväsendet och socialtjänsten, knyter till sig aktörer vid behov	Av de 89 ungdomar som bedömdes enligt SAVRY återföll 45 % i brott inom ett till två år efter att de fått insatser inom ramen för programmet, 25 % i någon form av våldsbrott. De ungdomar som bedömts med psykoinstrumentet upplevde stora förbättringar i sitt psykiska välbefinnande	Viktigt med fast åtalsjurist som uppföljningsteamens kunde förhålla sig till, krävs kontinuitet i person Bra brukarmedverkan ur ungdomarnas perspektiv	De olika aktörerna kan tolka sekretesslagstiftning som ett hinder för effektiva möten med nödvändig information och förpliktande beslut I Oslo komplicerad organisation att förankra i Olika myndigheters olika ekonomiska ramvillkor och professionell förståelse av orsakerna till ungdomarnas problem Oklarheter om mål för och innehåll i uppföljningsteamens
Eide m.fl. (2007)	Norge	Ungdomar mellan 12 och 18 år som riskerar fortsatt brottslighet N=48 (nästan enbart pojkar)	Felles ansvar	Tvärprofessionellt samarbete på en nivå, ansvarsgrupper runt ungdomen (liknar wraparound)	Professionella uppger att ungdomarna brutit kriminella mönster, styrks bl.a. av att få kontrakt brutits (8 personer)	Tydlig ansvarsfördelning i ansvarsgrupperna, effektiv resursanvändning och helhetstänkande	Otydlighet kring konsekvenser vid kontraktsbrott Oklarhet kring tystnadsplikt mellan aktörerna Nätverk och närsamhället har enbart i viss mån aktivrats, efterlyses större inblandning av civilsamhället

Författare, publice-ringsår	Land	Målgrupp, ev. omfatt-ning	Namn på intervention	Organisation	Brottslighet och andra individuella utfall	Framgångar gällande samverkan	Utmaningar gällande samverkan
					Ungdomar upp-lever det som positivt att slippa böter och att reflektera över sina misstag genom med-lingsformatet		Kontraktstiden upplevs som för kort
Avhoppprogram							
Brå (2001), Ungdoms-styrelsen (2010)	Sverige	Tonåringar och unga vuxna som tillhört vit makt-miljö	Exit	I frivilligorganisa-tions regi, hjälper kommuner, kom-muner kan köpa jourboende	Inga tillförlitliga uppgifter om vare sig krimina-litet eller miss-bruk	Hög legitimitet hos klienter, föräldrar och andra samver-kansaktörer Blandning av avhoppare och professionella minskar ut-sattheten för avhoppare och underlättar samtidigt samar-bete med andra aktörer Eldsjälar står för engage-mang	Kompetensbrist för att be-döma behandlingsbehov Brister i kvalitetssäkringen Osäkerhet i finansiering kan försvåra samarbete med andra aktörer och marknads-föringen Eldsjälar verkar på bekost-nad av professionaliteten